

CÜNÜB VE HAYIZLININ KUR'AN OKUMASININ HÜKMÜ*

Selman Nasr ed-Dâye

Çevirenler: Zühal DAĞ-Esra GÜLENGÜL

Mümine ARSLAN-Ayşe GEZE**

Özet: Bu araştırma; bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır.

Giriş kısmında, Kur'an'ın faziletine ve Kur'an'ı Kerim'e hep yakın olmayı arzulayan İslamî şuura sahip gençlere değindim.

Birinci bölümü, cünübün Kur'an okumasının hükmüne tahsis ettim.

İkinci bölümü ise hayız ve loğusa halindeki kadınların Kur'an okumalarıyla ilgili hükm(ün anlatılmasına) ayırdım.

Her bölümden sonra bir sonuç koydum ve tercih edilen görüşü gerekçelerini de zikrederek ekledim.

Abstract: This research include introduction, two request and conclusion.

Introduction: I made it in the Quran favor and the youth of Islam desired of companying the Quran.

The First Demand: I made it in the impurity reading for Quran.

The Second Demand: I made it of menstruation reading Quran.

Conclusion: I made it for each issue and I inserted the preponderant faith with justification.

* "Hukmü'l-Kirâeti'l-Cünüb ve'l-Hâiz el-Kur'ân", *Mecelletü'l-Camiati'l-İslâmiyye*, (Gazze-Filistin), C. 15, S. 1., s. 215-244., (2007)

** Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencileri

* * *

Çevirenlerin Notu

Bu makale güncel bir konuyu ele almaktadır. Ancak buradaki varılan sonuçların bağlayıcılığı tartışılabilir. Yazarın bu araştırmasında belli kaynakların dışına çıkmadığı anlaşılmaktadır. Yine de burada ileri sürülen sonuçların tartışmaya değer olduğu söylenebilir.

Yazar dipnotları kendi ülkesindeki bilimsel geleneğe göre vermiştir. Biz onları olduğu gibi aktarmanın daha uygun olduğu düşüncesiyle fazla değişiklik yapmadık. Örneğin dipnotta verilen kaynaklar tekrar referans olarak gösterilirken “a.g.e./adı geçen eser” ifadesi asıl metinde olmadığı için biz de çeviride buna yer vermedik. Ancak müellif ve eser isimlerinde ülkemizde gözetilen bilimsel ölçülere bağlı kalmaya çalıştık.

* * *

Giriş

Şüphesiz ki hamd (sadece) Allah’a mahsustur. Biz sadece O’na hamd eder, O’ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden Allah’a sığınırız. Allah her kimi hidayete erdirirse artık onu yoldan çıkaracak yoktur; her kimi de yoldan çıkarırsa artık onu hidayete erdirecek yoktur. Şahitlik ederim ki Allah’tan başka bir ilah ve O’nun herhangi bir ortağı yoktur; Muhammed ise, O’nun kulu ve elçisidir.

Müslüman ülkeleri aydınlatan fecrin doğuşuyla birlikte iman öncüleri ahiret yolculuğuna çıkmak üzere yola koyuldular. Onlar korku ve ümidin itmesiyle Rablerinin mağfiretine doğru koşuşmakta ve O’nun rızasına kavuşmak için yarış yapmaktadırlar. (Onlar), Ebu Hüreyre (r.a.)’dan nakledilen Hz.Peygamber (s.a.s)’in şu hadisini temsil edenlerdir:

من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل ، ألا إن سلعة الله غالية ، إلا إن سلعة الله الجنة

“Kim korkarsa geceden yola koyulur, kim geceden yola koyulursa menzile varır (hedefe ulaşır).Gözünüzü açın, Allah’ın metayı pahalıdır; Haberiniz olsun Allah’ın metayı şüphesiz ki Cennettir.”¹

Onlar, (Hz. Peygamber’in) davetine uyarak kurtulan taifeden olmak için ellerinden geleni yaparlar ve Ebu Musa tarikiyle nakledilen

¹ Tirmîzî, *es-Sünen*, Kitabu Sıfâtı’l-Kıyâme ve’r-Rekâik ve’l-Vera’ an Rasulillâh, Bâbu mâ Câe fi Sıfâtı Avâni’l-Havz, VIII, 489, H. 2374.; (Bu hadise) Elbânî, “sahihtir” demiştir. Bkz. Tirmîzî, *es-Sünen*, Hadis no: 2450.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in şu hadis(inin ihtiva ettiği mesaj) hakkında kesin bilgiye/imana sahiptirler:

مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ رَأَيْتُمُ الْجَيْشَ بَعِثْتِي وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ
الْعُرْيَانُ فَالْتَجَا النَّجَاءَ فَطَاعَتْهُ طَائِفَةٌ فَأَذْلَجُوا عَلَيَّ مَهْلِكُهُمْ فَتَنَجَّوْا وَكَذَّبَتْهُ طَائِفَةٌ فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ
فَأَجْتَاَهُمْ

“Ben ve Allah’ın benimle gönderdiği mesaj tıpkı bir kavme giden adam gibidir. Adam onlara: “(Size düşman olan) orduyu kendi gözlerimle gördüm ve inanın ki ben apaçık bir uyarıcıyım. Haydin kurtuluşa kurtuluşa!..” der. Bir kısmı ona itaat ederek geceden derhal yola koyulurlar ve de kurtulurlar. Bir kısmı da onu yalanlar ve o ordu sabahleyin onları basarak hepsinin kökünü kazır.”²

Dolayısıyla zamanla yarışarak, (Allah’ın) bağışlamasına ulaşmayı ve cennete kavuşmayı ümit ederek ve Allah Teâlâ’nın (şu ayetlerindeki) sözü (daveti)ne uyarak (iyi) amel işlemeye koyulmuşlardır:

و سَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَعَدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

“Rabbinizden bir bağışlanmaya ve (Allah’a karşı gelmekten) sakınanlar için hazırlanan, genişliği gökler ve yer kadar olan bir cennete koşun”³

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

“Rabbinizden bir mağfirete ve genişliği, gökle yerin genişliği gibi olan Cennet’e (girmek için) yarışın. (O Cennet) Allah’a ve elçilerine inananlar için hazırlanmıştır. İşte şu, Allah’ın dilediğine vereceği lütfudur. Allah, büyük lütf sahibidir.”⁴

(Onlar) kendilerini menzile ulaştıracak olan azığın Allah (c.c.)’ın Kitabı (Kur’an) olduğunu kesin bir şekilde bilerek ayağa kalkmışlardır. Çünkü o (Kur’an), eğrilikten uzak dosdoğru yoldur. Nitekim Allah Teâlâ onu (Kur’an’ı), bu özelliği ile vassetmiş ve şöyle buyurmuştur:

قَرَأْنَا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عَوْجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ

² Buhârî, *es-Sahih*, Kitabu'l-İ'tisâm bi'l-Kitab ve's-Sünne, Bâbu'l-İktidâi bi-Sünneti Rasulillah, 6482, s.1243, 1389; Müslim, *es-Sahih*, Kitabu'l-Fedâil, Bâbu Şefkati Rasulillah ala Ümmetihi, 2283, s.938.

³ Âl-i İmran, 3/133.

⁴ Hadîd, 57/21.

“(Biz onu Allah’a isayndan) sakansınlar diye hiçbir eğriliği bulunmayan Arapça bir Kur’an olarak (indirdik).”⁵

Diğer bir ayette şöyle buyurmuştur:

الحمد لله الذي أنزل علي عبده الكتاب ولم يجعل له عوجاً قيماً لينذر بأساً شديداً من لدنه و
يبشّر المؤمنين الذين يعملون الصالحات أن لهم أجراً حسناً

“Hamd olsun Allah’a ki, (emrine muhalefet edenleri) kendi tarafından çetin bir azap ile ikaz etmek, salih amel işleyen müminleri ise, kendileri için güzel bir ecir bulunduğunu müjdelemek üzere kuluna, kendisinde hiçbir eğrilik bulundurmadığı dosdoğru Kitab’ı indirdi.”⁶

Hz. Peygamber (sav) de bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

فإنّ هذا القرآن سبب طرفه بيد الله و طرفه بأيديكم فتمسكوا به فإنكم لن تضلوا و لن تهلكوا
بعده ابدا

“Şüphesiz ki bu Kur’an, bir ucu Allah tarafında diğer ucu ise sizin elinizde olan bir ip(sebep)tir. Ona sımsıkı sarılın. Çünkü ondan sonra bir daha asla sapmayacak ve de helak olacaksınız.”⁷

Yine onlar bilmektedir ki, o (Kur’an); müslümanları haddi aşmaktan koruyan, delaletten kurtaran ve karanlıktan (aydınlığa) çıkararak en yüksek yöntemin kendisidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

قد جاءكم من الله نورٌ و كتابٌ مبينٌ يهدي به الله من اتبع رضوان الله سبيل السلام و يخرجهم
من الظلمات إلى النور بإذنه و يهديهم إلى صراط مستقيم

“İşte size Allah’tan bir nur ve apaçık bir kitap gelmiştir. Allah onunla rızasına uyanları selamet yollarına ve kendi izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır ve onları dosdoğru yola iletir.”⁸

Onların bunu bilmeleri ve buna derinden iman etmeleri kendilerinde Kur’an’ı asla bırakmamak üzere bir hırs ortaya çıkarmıştır. Onları

⁵ Zümer, 39/28.

⁶ Kehf, 18/1,2.

⁷ İbn Hibban, *es-Sahih*, Zikrü Nefyi’ d-Dalâl ani’l-Ahzi bi’l-Kur’an, 122, I, 329; İbn Ebi Şeybe, *el-Musannef*, fi’t-Temessük bi’l-Kur’an, 30006, VI, 125; Münziri, *et-Terğib ve’t-Terhib*, Babü’t-Terğib fi İttibai’l-Kitab ve’s-Sünne, 62, I, 95; Beyhâkî, *Şuabu’l-İman*, Bâbu fi Fedaili’l-Kur’an, Faslu fi Ta’lîmi’l-Kur’an, 1942, II, 327; Taberâni, *el-Mu’cemu’l-Kebîr*, 491, XXII, 188.; Elbanî bu hadis için “sahih” demiştir. Bkz: *Sahihu’t-Terğib vet-Terhib*, I, 124.

⁸ Mâide, 5/15,16.

Kur'an'dan, hiçbir engel alıkoymamaz. Çünkü o, bir ruh ve ölümsüz bir hayattır. (Kur'an'da bu husus şöyle bildirilmektedir):

و كذلك أوحينا إليك روحاً من أمرنا ما كنت تدري ما الكتاب، و لا الإيمان ولكن جعلناه نوراً
 يهدي به من نشاء من عبادنا و إنك لتهدي إلي صراط مستقيم

“İşte böylece sana da emrimizden bir ruh vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu gösterirsin.”⁹

Bütün bunlar, onları, (Kur'an okumaya) düşkün kişinin şu sorularını(n cevaplarını merak etmeye) yöneltmiştir: Cünüplük, Kur'an (okumaya) engel midir? Hayız ve loğusalık hali Kur'an (okumaya) mâni midir? Müslümanlar, kendilerini hiçbir engelin Kur'an'dan alıkoymamasını temenni ederler mi? Bu sorular, ilim taliplerinin ve alimlerin devamlı maruz kaldıkları, tekrar tekrar ve ısrarla kulaklara gelen sorulardır. Allah'ın yardımını isteyerek işe koyuldum. Ondan muvaffak kılmasını, doğruluk lütfetmesini ve (bu) mesele tamamlanıncaya kadar, doğruya ulaştırmasını diliyorum. İşte şimdi alimlerin huzurlarına bu araştırmayı takdim ediyorum. (Her hangi bir) masumiyet iddia etmiyorum. Şayet doğruya isabet etmişsem bu sadece Allah Teala'nın fazlıdır. Şayet hata etmişsem O'ndan af ve mağfiret diliyorum. Muhakkak ki O, çok affedici ve çok mağfiret edicidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

CÜNÜBÜN KUR'AN OKUMASI

(Konuya) başlamadan önce “cenabet” kelimesinin sözlükteki ve ıstılahtaki manasını, sonra da problemin hükmünü açıklamak uygun olacaktır. Başarı Allah'tandır.

1. “Cenabet” Kelimesinin Sözlük Anlamı

Bu (kelime) “uzaklık” manasında ism-i mastardır. Arapçada kişi uzaklaştığı zaman “أجنب الرجل” denir. Cünüp ise, cinsel ilişki veya meninin gelmesi sebebiyle gusletmesi gereken kişiye denir. Böyle isimlendirilmesinin sebebi, bu durumdaki kişinin başkalarının yaklaştığı namaz ve tavaf gibi ibadetlerden uzak kalmasındandır.¹⁰

⁹ Şûrâ, 42/52.

¹⁰ Bkz., İbn Fâris, *Mu'cemu Mekayisi'l-Luga*, I, 483.; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, I, 693.

2. “Cenabet” Kelimesinin İstılahi Anlamı

Kefevî'ye göre cenabet, meninin çıkmasına denir.¹¹ *el-Kâmusu'l-Fıkhî* kitabının müellifine göre ise kendisinden meni gelen veya cinsi münasebette bulunan kişinin haline cenabet denir.¹² Büceyrimî bu kelimeyi şöyle tanımlamıştır: “*Kişinin vücudunda meydana gelen ve bir ruhsat sebebi olması halinde namazın sıhhatine engel oluşturan manevi bir durumdur.*”¹³ İbnü'l-Esir ise şöyle demiştir: “*Cünüp, cinsel ilişki veya meninin çıkması sebebiyle gusletmesi gereken kişidir*”¹⁴

3. Cünüp Olan Kimsenin Kur'an Okumasının Hükmü

Âlimler, cünüp olan kişinin Kur'an okumasının hükmü hakkında, ihtilaf etmişlerdir: Bir grup, bu haldeki kişinin, ister bir ayet ister bir ayetten daha az olsun, gerek kıraat gerekse zikir kastıyla Kur'an okumasını caiz görmemişlerdir. Ömer b. Hattab, Ali b. Ebî Talib, Câbir b. Abdullah, Hasan Basrî, İbrahim en-Nehaî, Zührî, Katâde, Ebû Hanîfe, Ebû Yusuf, Muhammed, İmam Malik, İmam Şafî, Ahmed b. Hanbel ve Evzaî bu görüşü benimseyen âlimlerdendir.¹⁵

Âlimlerin birçoğu, övgü ve şükür kastıyla veya bir işe başlarken ayetin bir kısmını okumaya izin vermişlerdir. Bir kısmı da, sığınma yahut övgü kastıyla bir veya iki ayet okumaya izin vermişlerdir. İmam Mâlik şöyle demiştir: “*Yatmadan önce sığınma kastıyla bir veya iki ayet okuması hariç, cünüp olan kimse Kur'an okuyamaz.*”¹⁶ Evzâî ise: “*Bir bineğe bineceği zaman سبحان الذي سخر لنا هذا وما كنا له مقرنين ، وإنا الي ربنا لمنقلبون / Bunlara bizim için boyun eğdiren (Allah) ne yücedir. Yoksa biz buna güç yetiremezdik. Ve biz elbette Rabbimize döneceğiz.*”¹⁷ diyerek rukûb ayetini; yolculuğa çıkacağı zaman رب أنزلني منزلاً مباركاً و انت خي المنزلين / *Rabbim beni mübarek bir konakta indir. Sen inzal edenlerin en hayırlısısun.*”¹⁸ diyerek nüzûl ayetini okuması hariç, cünüp olan kimse Kur'an'dan hiçbir şey okuyamaz.”¹⁹ demiştir. Zeylaî ise şöyle demiştir: “*Zikir ve övgü kastıyla, بسم الله الرحمن*

¹¹ Kefevî, *el-Külliyat*, 355.

¹² Nevevî, *el-Mecmû'*, II, 175.; Ebû Cib, *el-Kâmusu'l-Fıkhî*, 68.

¹³ *Haşiyetü'l-Büceyrimî*, I, 209, 210.

¹⁴ İbnü'l-Esir, *en-Nihâye*, I, 302.

¹⁵ Bkz., Zeylaî, *Tebyinü'l-Hakâik*, I, 56; İbnü'l-Hümâm, *Şerhu Fethi'l-Kadir*, I, 168; Aynî, *el-İnâye*, I, 168; İbn Rüşd, *el-Mukaddimât*, I, 136; Hattâb, *Mevâhibu'l-Celîl*, I, 375; Bâcî, *el-Müntekâ*, I, 120.; İbnü'l-Mülakkin, *el-İ'lâm*, II, 200; *Haşiyetü'l-Beycürî*, I, 118; *Haşiyetü'l-Büceyrimî*, I, 313; İbn Kudâme, *el-Kâfî*, I, 58; Sâ'âtî, *el-Fethu'r-Rabbânî*, II, 163-164; Sâmirî, *el-Müstev'ab*, I, 236; Merdâvî, *el-İnsâf*, I, 243; Necdî, *Haşiyetü'r-Ravdî'l-Murabba'*, I, 77-78; Behvetî, *Keşşâfu'l-Kına'*, I, 168.

¹⁶ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98; Bkz., Daha önce zikri geçen kaynaklar.

¹⁷ Zuhruf, 43/13-14.

¹⁸ Müminün, 23/29.

¹⁹ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 99.

الحمد لله رب العالمين veya الرحيم vb. (dua manasına gelen) ayetleri okumasında veya Kur'an'ı harf harf öğretmesinde, ittifakla bir sakınca yoktur. Çünkü burada özür bulunmaktadır.”²⁰ İbn Nüceym şöyle demiştir: “Cünüp, Kur'an'ı övgü kastıyla veya bir işe başlarken okumak istediğinde, en sahih rivayetlere göre, engellenmez. Övgü kastıyla veya bir işe başlarken besmeleyi okuması ise ittifakla engellenemez.”²¹ Fethül-Allâm müellifi ise şöyle demiştir: “(Bu haldeki okuma) sadece Kur'an veya hem zikir hem Kur'an kastıyla olursa haramdır. Sadece zikir kastıyla veya dilin kendiliğinden okumasında olduğu gibi, mutlak olarak niyetsiz bir şekilde olursa haram değildir.”²² Nevevî ve Mahallî bu konuda şunları söylemişlerdir: “Bir şey yiyeceği zaman “بسم الله / Bismillah”, yemekten sonra “سبحان الذي سخر لنا هذا” / Elhamdulillah”, bir bineğe bineceği zaman “إنا لله وإنا إليه راجعون” gibi Kur'an'da yer alan zikir ifadelerini cünüp olan kişinin Kur'an kastıyla olmaksızın okuması, Kur'an'ın yüceliğine hanel getirmede için helaldir. Çünkü Kur'an (da bulunan dua ve tesbihler), ancak (Kur'an) kastı ile okunduğunda Kur'an (hükümünde) olur. Bu demektir ki; kişi (Kur'an kuraatıyla) sadece zikir, öğüt ve hüküm kastettiği zaman veya Kur'an kelimelerinin, Kur'an kastı olmaksızın, bir şekilde dile gelivermesiyle mutlak olarak (onu okursa) haram olmaz.”²³

Diğer bir grup ise, mutlak olarak cünübün Kur'an okumasının caiz olduğu görüşünü benimsemişlerdir. İbn Abbâs, İkrime, Saîd b. el-Müseyyeb, Ebû Müclez, Buhârî, Taberî, Dâvud, İbnü'l-Münzîr²⁴, İbn Hazm ve İbn Teymiyye²⁵ bunlardandır. İbn Teymiyye, bu görüşü Ebu Hanife'ye de nisbet etmiş (ve ayrıca): “İmam Şafî ve Ahmed b. Hanbel'in mezheplerinde meşhûr olan (görüş) budur.” demiştir.²⁶ Her mezhebin (görüşlerini destekleyen) deliller vardır. Şimdi onları açıklayalım:

Birinci Görüş Sahiplerinin Delilleri

1. Ali b. Ebî Talib'den şöyle rivayet edilior:

كان رسول الله يأتي الخلاء، فيقضي الحاجة، ثم يخرج، فيأكل معنا الخبز واللحم، ويقرا القرآن، ولا يحجبه - وريما قال لا يحجزه - عن القرآن شيئ إلا الجنابة

²⁰ Zeylâf, *Tebyînu'l-Hakâik*, I, 168.

²¹ İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, I, 199.; Bkz., İbnü'l-Hümâm, *Fethü'l-Kadir*, I, 168.

²² Cerzani, *Fethü'l-Allâm*, I, 366.; Bkz., *Haşiyetü'l-Beycûri*, I, 118.

²³ Nevevî ve Remlî, *el-Minhâc Maa Nihâyeti'l-Muhtâc*, I, 221.

²⁴ Bkz., İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98-99.; İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*, I, 407-409.; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, I, 95.; İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, XXI, 259.

²⁵ Bkz., İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, XXI, 259.

²⁶ İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, XXI, 259.

“Rasûlullah (s.a.s.) helaya gider, ihtiyacını görürdü. Sonra da oradan çıkardı ve bizimle beraber et ve ekmeğe yer, Kur'an okurdu. Onu cünüplük hali hariç hiçbir şey Kur'an (okumak)tan alıkoymazdı.”²⁷

²⁷. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 84, Hadis no:124.; Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, Kitâbu't-Tahâret, Bâbun fi'l-Cünüb Yekrau'l-Kur'an, I, 115, Hadis no: 229.; Nesâî, *es-Sünen*, Kitâbu't-Tahâret, Bâbu Hacı'l-Cünüb min Kıraati'l-Kur'an ala Gayri Tahâre, I, 157, Hadis no: 265.; Tirmizî, *es-Sünen*, Kitâbu't-Tahâret, Bâbu ma Cae fi'r-Raculi Yekrau'l Kur'ane ala Kulli Hâlin mâ lem Yekun Cünûben, I, 196.; İbni Mâce, *Sünen*, Kitâbu't-Tahâre ve Sünenuhâ, Bâbu mâ Cae fi Kıraati'l-Kur'ani ala Gayri Tahare, I, 203. Elbânî *el-İrva'*da, bu hadisin zayıf olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: “...İbn Cârûd bu hadisi kitabında zikretti. [Şu'be bu hadis hakkında: “Abdullah b. Seleme'yi kastederek, onu tanıyorduk ve hadislerini kabul etmiyorduk. Amr ona ulaştığı zaman yaşlanmıştı” demiştir.] Bu metinde İbn Seleme'nin ömrünün sonlarına doğru hafızasının zayıfladığına ve Amr b. Mürr'e'nin bu hadisi o bu halde iken ondan rivayet ettiğine dair işaret vardır. Bu ise hadisi zayıflatan bir durumdur ve bunu çok sayıda hadis imamı ifade etmiştir.

Münzirî şöyle demiştir: “Ebû Bekr el-Bezzer, Abdullah b. Seleme, Amr b. Mürr'e tarihîyle Hz. Ali'den gelen hadisin sadece bir kısmını rivayet ederek bu hadisi zikretti. Buharî Amr b. Mürr'e'den şunu aktarıyor: “Abdullah b. Seleme bize hadis rivayet ederdi. Biz onu tanıır ve hadislerini kabul etmezdik. Hadislerine itibar edilmeyecek şekilde yaşlanmıştı.” İmam Şafii bu hadis hakkında: “Hadis alimleri sübutunu kabul etmedi” demiştir. Beyhâkî ise şöyle demiştir: “İmam Şafii bu hadis hakkında tevakkuf etmiştir. Çünkü bu hadisin odak noktası Abdullah b. Seleme el-Küffî'dir. Yaşlandığı için akli ve hadisleri hususunda kısmen inkar edilmiş ve bu hadisi de yaşlandıktan sonra rivayet etmiştir. Şu'be de böyle söyledi.” Hattâbî: “Ahmed b. Hanbel, Hz. Ali'den gelen bu hadisin zayıf olduğunu ifade ediyor ve Abdullah b. Seleme'nin durumunu da zayıf kabul ediyordu.” demiştir.” Tirmizî, (söz konusu hadis hakkında): “Hasen ve sahih bir hadistir.” diyerek, yukarıda zikredilen imamlara muhalefet etmiştir. Hâkim ise: “(Mezkûr hadisin) isnadı sahihtir”, diyerek muhalefet etmiş ve Zehebî de Hâkim'e muvafakat etmiştir. İbn Hacer *et-Telhis'te*: “İbn Seken, AbdulHakk ve Beğâvi'nin (Şerhü's-Sünne'sinde) bu hadisi sahih kabul ettiklerini” söylemiştir.” *el-İrva'*, II, 242.

İbn Hacer *el-Fetih'de*: “Bu hadisi *Sünen* sahipleri rivayet etmiş; Tirmizî ve İbni Hibbân onu sahih kabul ederken, bazıları onun ravilerinden birini cerh etmiştir. Doğru olan bu hadisin hasen olduğu ve delil olarak kullanılabileceğidir.” demiştir.

Allâme Elbânî bu hadisi iyice araştırdıktan sonra şöyle demiştir: “Bu, hadis hususunda Hafız'ın görüşüdür. Biz ona muvafakat etmiyoruz. Adı geçen ravi Abdullah b. Seleme hakkında Hafız'ın bizzat kendisi *et-Takrib* adlı eserinde: “Doğru sözlüdür, ancak hafızı değişmiştir.” demiştir. Ravinin bu hadisi zikri geçen değişme halinde rivayet etmiş olduğu daha önce geçmişti. Görünen o ki, Hâfız bu hadisin hasen olduğuna hükmederken bu durumu göz önünde bulundurmamıştır. Allah en iyisini bilendir. Bu sebeple Nevevî *el-Mecmû'* (II, 159) adlı eserinde Tirmizî'nin bu hadisi sahih olarak kabul ettiğini aktardıktan sonra “Tirmizî'nin dışındaki muhakkik muhaddisler arasında bu hadisin zayıf olduğunu söyleyenler vardır.” demiş ve Münzirî'nin İmam Şafii ve Beyhâkî'den aktardıklarını aynen aktarmıştır.

Abdullah b. Seleme'nin bu hadisin isnad zincirinde yalnız kalmış olması ve bu hadisi hafızının değiştiği esnada rivayet etmiş olması nedeniyle bize göre tercihe şayan olan da, adı geçen muhakkik alimlerin görüşleridir.

Bazı çağdaş alimler, onun Hz. Ali'den rivayet ettiği bu hadisin manasıyla amel edildiğini, bu nedenle de hata ihtimalinin ortadan kalktığını iddia etmiş ve daha sonra Ahmed b. Hanbel'in rivayet ettiği şu hadisi zikretmişlerdir: “Âiz b. Habib bana rivayet etti: Âiz b. Habib, Amir b. Simt'ten, o da Ebû'l-Garîf'den rivayet etti: “*أتى عليّ بوضوء فمضمض واستنشق ثلاثاً و غسل وجهه ثلاثاً و غسل يديه و نزع راحيه ثلاثاً ثلاثاً ثم مسح برأسه ثم غسل رجله ثم قال هكذا رأيت رسول الله / توضأ ثم قرأ شيئاً من القرآن ثم قال هذا لمن ليس بجنب فأما الجنب فلا ولا آية*” *Üç kez ağzını, üç kez burnunu, üç kez yüzünü yıka. Sonra ellerini ve kollarını üçer kez yıkadı, başını mesh etti ve ayaklarını yıkadı. Sonra şöyle dedi. Rasûlullah'ın böyle abdest aldığı sonra Kur'an'dan bir şey okuduğunu sonra şöyle dediğini gördüm: “Bu, cünüplük olmayanlar içindir. Cünüplüğe gelince, bir ayet dahi olsa olmaz.”* Daha sonra bu

alimler, isnadının sahih olduğunu söyleyerek bu hadisi rivayet eden kişiler hakkında özetle onların sika olduğunu göstermeye çalışan sözler etmişlerdir. Bu iddiaya birkaç açıdan cevap verilebilir.

1. Biz bu hadisin isnadının sahih olduğuna katılmıyoruz. Çünkü İbn Hibban dışında kimse Ebû'l-Garîf'i sika olarak görmemiştir. Adı geçen alimler bu hadisin sahih olduğunu söylerken ona itimat etmişlerdir. Daha önce defalarca belirttiğimiz gibi, İbn Hibban tevsik hususunda mütesâhildir. Bilhassa başka imamlar kendisine muhalefet ettiği zaman ona güvenilemez. Ebû Hâtîm Râzî şöyle demiştir: "(Ebû'l-Garîf) meşhur değildir. "Onu mu yoksa el-Hâris el-A'ver'i mi tercih edersin?" denildiğinde, "el-Hâris daha meşhurdur. Ebû'l-Garîf hakkında ise bir şeyler söylenmiştir. O Esbağ Nebâte'ye denk bir hadis şeyhidir." demiştir."

Ben de derim ki: Bu Esbağ, Ebû Hatim'e göre leyynü'l-hadis, diğer hadis alimlerine göre ise metruktur. Böyle birinin hadisini değil sahih kabul etmek, onun hadisine hasen dahi denilemez.

2. Bu hadis sahih olsa dahi delil olarak kullandığımız kısmının (ثم قرأ شيئاً من القرآن) merfu olup olmadığı açık değildir.

3. Merfu olduğu açık olsa dahi ya şaz ya da münker hadistir. Çünkü Âiz b. Habib sika kabul edilse dahi İbn Adiy onun hakkında: "Münker kabul edilen hadisler rivayet etti." demiştir.

Bana kalırsa, belki bu hadis de onlardandır. Çünkü bu hadisi ondan daha güvenilir ve hafız ondan daha kuvvetli raviler Hz. Ali'den mevkuf olarak rivayet etmiştir. Dârekutnî (44), Yezid b. Hârûn'dan aktarıyor. O Âmir b. Simt'ten, o da Ebû'l-Garîf Hemedânî'den rivayet ediyor: "Bir arazide Ali ile beraberdik. Arazinin en uzak noktasına gidip ihtiyacını gidirdi. Geldikten sonra bir testi su istedi ve ellerini yıkadı. Daha sonra Kur'an'dan bir bölüm okudu ve şöyle dedi: "Sizden biri cünüp olmadığı müddetçe Kur'an okusun. Eğer cünüp olursa bir harf bile olsa okumasın."

Dârekutnî şöyle demiştir: "Ali'den rivayet edilen bu hadis sahihtir." O, bu hadisin mevkuf olduğunu kastediyor.

İbn Ebî Şeybe'ye göre, Şerik b. Abdullah el-Kâdî (I,36/2); Beyhâkî'ye göre Hasan b. Hayy ve Halîd b. Abdullah (I, 89-90) bu hadisi aynı şekilde mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. Üçü de bu hadisi Âmir b. Simt'ten cünüp hakkında mevkuf olarak ve kısaltarak rivayet etmişlerdir. "Bir harf bile olsa Kur'an okuyamaz."

Bu tahkik neticesinde tercihe şayan olan sonuç; incelediğimiz bu hadisin Hz. Ali'den mevkuf olarak rivayet edilmiş olduğudur. Hz. Ali'den sahih bir şekilde rivayet edilmiş olsa dahi, bu hadisi merfu için delil olarak kullanmak uygun değildir. Merfu olma hususunda illetli olduğu ve onu merfu hadis gibi rivayet eden kişinin -Abdullah b. Seleme- hata ettiği söylense, bu yanlış olmaz. Allah en iyisini bilendir. Eibânî, *el-İrva*, II, 241-244.

Üstad Meşhûr Hasan şöyle demiştir: "En doğrusu, bu hadisin isnadının zayıf olduğudur. Abdullah b. Seleme'nin zihni karışmıştı ve Amr b. Mürre de bu hadisi o bu durumdayken ondan rivayet etmişti. Öyleyse bu hadisin sağlamlığı hususunda kargaşa mevcuttur. Ayrıca imamlar bu hadisin isnadını sahihleştirmeye yetmeyen sözler etmişlerdir." Bu konunun ayrıntıları için *Tehzibü'l-Kemal* (15/50) ve *el-Kevâkibü'n-Nirât* (479) isimli eserlere bakınız.

Üstadımız, *el-İrva*'da (II, 242); Ahmed b. Hanbel, Buhârî, Şafîi, Bezzâr, Beyhâkî ve Nevevî'nin aralarında bulunduğu alimlerden, bu hadisin zayıf olduğunu naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bize göre tercihe şayan olan, bu muhakkik alimlerin söylemiş olduklarıdır."

Bu yorum *İ'lâmu'l-Hâiz* (13) sahibinin tuhafına gitmiş ve üstadımızın daha önce geçen ifadelerini aktardıktan sonra şunları söylemiştir: "Eibânî'nin şu sözleri bana çok ilginç geldi..... Bu hadisi sahih görenlerin arasında Şu'be, Tirmizi, İbn Huzeyme, İbn Hibban, Hafız İbn Hacer, İbn Seken, Hafız Abdulhak İşbilî (*el-İlel* İmamı) ve Beğavi varken muhakkikler kimmiş?"

Ben de cevaben şöyle diyorum: "Onu zayıf görenler muhakkik alimlerdir. O halde karışıklığa, delillerden sapmaya ve gereksiz ayrıntılara girmeye ne gerek var? Bu hadisin tarihi illetlidir. Abdullah b. Seleme bu hadisi zihni karışıkken (ihtilâl ile mâlül iken)

rivayet etmiştir ve hadisin odak noktası bu isimdir. Bu durumu birden çok kişi ortaya koymuştur. Onlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

Beyhâki *el-Marîfe* adlı eserinde Şafii'nin bu hadisi Cimâu't-Tuhûr bahsinde zikrettiğini ve daha sonra şöyle dediğini aktarıyor: "Ben hem cünübün hem hayızlının, temizleninceye kadar -her ne kadar hadis ehli onu sahih görmese de, bu konuda bir rivayet olduğu için- ihtiyaten Kur'an okumayı bırakmalarını istiyorum." (I,188.)

Beyhâki ise İmam Şafii'nin az önce geçen sözlerini aktardıktan sonra şöyle demiştir: "Şafii bu hadisin sübûtu hususunda tevakkuf etmiştir. Çünkü bu hadisin odak noktasını Abdullah b. Seleme oluşturuyor. Bu şahıs yaşlanmıştı ve hem akli hem hadisleri hususunda kısmen kabul edilemez duruma düşmüştü."

Bezzar *el-Müsned*'inde bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Amr b. Mürre, Abdullah b. Seleme'den hadis rivayet ediyor ve şöyle diyordu: "Onun hadislerini tanıyor ve kabul etmiyorduk." (Hadis no : 708.)

İbnü'l-Münzir *el-Evsat* adlı eserinde şöyle demiştir: "Ali'nin hadisinin isnadı sahih değildir. Çünkü Abdullah b. Seleme bu hadisin isnad zincirinde yalnız kalmıştır. Amr b. Mürre onun hakkında şunları söylemiştir: "Abdullah b. Seleme'den hadis dinledim. Biz onu tanır ve kabul etmezdik." Eğer Abdullah b. Seleme'nin haberini nakleden Amr b. Mürre ise, bu durumda onu cerh etmiş olur ve onun hadisi delil olarak kullanılamaz. Hz. Ali'den gelen bu haber sahih olsa bile, bu haber sebebiyle Kur'an okumaktan kaçınmak gerekmez. Çünkü bu onu kiraatten nehyetmedi ki cünüb olan kişiyi de menetsin. (II, 100.) Hattabi, *Meâlimü's-Sünen*'de, İmam Ahmed b. Hanbel'in şu görüşlerini aktarıyor: "O, Ali'nin bu hadisini zayıf buluyordu ve Abdullah b. Seleme'yi de cerh ediyordu." (I, 76.)

İbn Adiy *el-Kâmil*'de Ebû Talib tarihîyle Ahmed b. Hanbel'e şunları isnat etmiştir: "Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir: "Amr b. Mürre'nin Abdullah b. Seleme'den, onun da Ali'den rivayet ettiği "لا يقرأ الجنب" hadisini Şu'be'den başka kimse rivayet etmemiştir." (IV,1487.)

Mizzi *Tehzîbü'l-Kemal*'de (XV, 52-53), Muhammed b. Abdülhâdi *el-Tenkîh*'de (I, 422) Ahmed b. Hanbel'den aynı ifadeleri aktardıktan sonra sözlerini şöyle sürdürmüşlerdir: "Onun dışında bazı alimler: "Şu'be'den başka, Süleyman el-A'meş, Miş'ar, Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Leylâ da Amr b. Mürre'den bu hadisi rivayet etti." demişlerdir." Allah'a hamd olsun bunu daha önce ayrıntılı olarak açıkladım. İbn Adiy'in *el-Kâmil*'de dediği gibi, Rakabe b. Musakkale de onlara uydu. IV, 1487. Ancak Rakabe kelimesi *el-Kemâl* sahibinde Bekiyye şeklinde yanlış yazılmıştır. Mizzi, kitabının haşiyesinde bu kelimeyi incelemiş ve aşağıdaki metni yazmıştır. "*el-Asl*'de Amr b. Mürre'den hadis rivayet edenler arasında Bekiyye de zikredilmiştir." Bu bir vehimdir. O Şu'be'den rivayet edilmiştir. Öyle zannediyorum ki bu *el-Kemâl* sahibinin yaptığı, ancak Mizzi'nin kavrayamadığı ve kavrayamadığı için de düzeltmeye fırsat bulamadığı kaynağı tashif olan bir hatadır. Bu nedenle onun dediklerini de hadislerle beraber tahrir etmiştir. Eğer aksi doğru olursa Rakabe'nin Amr b. Mürre'den yaptığı ve Mizzi'nin bizzat kendisinin *el-Tehzîb*'inde aktardığı bir rivayet de mevcuttur. (XIX, 219.) Allah en iyisini bilendir.

Bu hadisi zayıf görenler arasında ayrıca şu isimler de vardır:

Nevevî *el-Mecmû'* adlı eserinde (II, 159): "Tirmizi bu hadisin hasen ve sahih olduğunu; onun dışında bazı muhakkik alimler ise zayıf hadis olduğunu demişlerdir." dedikten sonra, Şafii ve Beyhaki'den daha önce aktarmış olduklarımızı aktararak bu konunun ayrıntılarına girmiştir.

el-Hulâsa adlı eserinde ise *-Telhisü'l-Habîr*'de olduğu gibi (I, 139): "Bir çokları Tirmizi'ye muhalefet etmiş ve bu hadisi zayıf olarak kabul etmişlerdir." demiştir. İbni Hacer ise Nevevî'yi takip ederek şöyle demiştir: "Bu durumu Tirmizi'ye has bir durum olarak görmesi başkalarının bu hadisin sahihliği hususunda görüşlerini görmediğinin delilidir. Biz daha önce Tirmizi dışında da bu hadisi sahih görenleri zikretmiştik."

Zeylâf, *Nasbu'r-Râye* adlı eserinde bu hadisi zayıf olarak kabul etmiştir. (I, 196.) Nevevî'nin Şafii ve Beyhaki'den naklettiklerini geçerli ve uygun bulduğu için artık bu hadisin peşine düşmemiştir.

Hadisin Hükme Delalet Yönü

Bu hadis, cünüplük halinin az veya çok Kur'an'dan bir şey okumaya mani olduğuna delalet etmektedir. Çünkü, onun belli bir ayetine de, birden çok ayetine de Kur'an tabiri kullanılır.

(Bu istidlal şekline şöyle) itiraz edilmiştir: “Bu hadis zayıftır. İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: “... Hz. Ali (r.a.)'ın naklettiği hadisin senedi sabit değildir. Çünkü, Abdullah b. Seleme bu rivayette yalnız kalmıştır. Amr b. Mürr'e onun hakkında şunu söylemiştir: “Abdullah b. Seleme'den (bu hadisi) işittim, (ancak) biz onu tanıyoruz ve onu kabul etmiyoruz.” Amr b. Mürr'e onun haberini nakledip onu cerh ettiğine göre bu hadisi delil olarak kullanmak batıl olur. (Kaldı ki) Hz. Ali'den nakledilen bu haber sabit olduğu takdirde de, sırf bu haberden dolayı Kur'an okumaktan kaçınmak gerekmez. Çünkü, bu haber cünüp olan kişiye Kur'an okumayı yasaklamamış ki, cünüb Kur'an'dan menedilmişi olsun. Muhammed b. İsmail, ... Amr b. Mürr'e'den hadisi bize aktararak şöyle demiştir: “Abdullah b. Seleme'den bu hadisi işittim, ancak biz onu tanıyoruz ve onu kabul etmiyoruz. Abdullah, Cuma günü kuşluk vaktinde Cumadan ayrılır ve: “Üzerinize sıcağın çökmesinden korkuyorum” derdi.”²⁸ Alimlerin bu konuda söyledikleri hakkında bir önceki dipnota bakınız.

Sahih olduğu farz edilse bile, bu hadiste (cünüb kişinin Kur'an okumasının haramlığına dair) bir delil yoktur. İbn Hacer, *et-Telhis*'te İbn Hüzeyme'nin şöyle dediğini nakletmiştir: “Bu hadiste, cünübü (Kur'an) okumaktan men edenler için bir delil yoktur. Zira burada bir yasak yoktur, sadece bir davranış hikaye edilmiştir. (Bu rivayet) Hz. Peygamber'in, cünüplük sebebiyle kaçındığını da açıklamamıştır.”²⁹ İbn Hacer, *Fethü'l-Bârî*'de şöyle söylemiştir: “Ancak denildi ki: ‘Bu hadisle istidlalde nazar vardır. Çünkü burada, başkasını haram saymaya delalet etmeyen, salt fiil (anlatılmıştır).’ Taberî ise şöyle cevap vermiştir: “Bu konuda varid olan delillerin arasının cem edilebilmesi için, (ve mutlak olanın en mükemmele haml olunur kuralının gereği olarak abdestsizliğin) en mükemmeli olan (cenabete) hamlolunur.” İbn Hazm bu konuda şunu demiştir: “Bu hadis, cünüplük halini Kur'an okumaya engel görenler için bir delil olamaz. Çünkü burada cünübü Kur'an okumaktan sakındıran bir yasak yoktur. Bu sadece

Münzirî, *Muhtasarı Süneni Ebi Dâvûd* adlı eserinde bu hadisi zayıf olarak kabul etmiştir. (I, 156.). Muhammed b. Abdulhâdi *Tenkihü't-Tahkik*'de bu hadisi zayıf olarak kabul etmiştir. (I, 422.).

Bazı alimler Ebû'l-Ğitri'f'in Ali'den yapmış olduğu aşağıda gelecek olan diğer bir rivayeti kullanarak bu hadisin sahih olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Ancak bu çaba neticesiz kalmıştır. Bizim bu konudaki görüşlerimiz için oraya bakılabilir.

İşte zikri geçen bu muhakkik alimler bu hadisi zayıf olarak kabul etmiştir. Onların bu konudaki görüşleri hadis usulü tarafından da desteklenmiştir. Allah en iyisini bilendir. Meşhur Hasan, *Dârekutni'nin el-Hilâfiyyat*'ına yazdığı *Ta'lik*, II, 20.

²⁸ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 100.

²⁹ İbn Hacer, *Telhis'ül-Habir*, I, 51.

Hız. Peygamber (s.a.s.)'in bağlayıcı olmayan bir fiilidir. Hız. Peygamber cünüplük sebebiyle Kur'an okumaktan kaçındığını da açıklamamıştır. (Gerçi) Hız Peygamber (s.a.s) bu haldeyken, cünüplükten dolayı değil (başka bir sebepten dolayı) Kur'an okumayı terk etmiş olabilir. (Nitekim), Peygamber Efendimiz, Ramazan ayı dışında hiçbir ayı başından sonuna kadar asla oruçlu olarak geçirmemiş, geceleri asla on üç rekâtтан fazla namaz kılmamış, bir masa üzerinde ve yaslanarak yemek yememiştir. (Bundan dolayı) Ramazan ayı dışındaki bir ayı başından sonuna kadar oruçlu geçirmek veya geceleri kişinin on üç rekattan fazla namaz kılması ya da masa üzerinde veya yaslanarak yemek yemesi haram olabilir mi? İşte 'bunu söyleyemezler. Bu gibi meseleler cidden çöktür.'³⁰

2. İbn Ömer'den gelen bir rivayete göre Resulullah şöyle buyurmuştur:

لا يقرأ الجنبُ و الحائضُ شيئاً من القرآن

"Cünüp ve hayız halinde olanlar Kur'an'dan hiçbir şey oku(ya)mazlar."³¹

³⁰ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, I, 95.

³¹ Tirmizi, *es-Sünen*, Kitabu't-Tahâre, Bâbu mâ Cae fil-Cünübi ve'l-Hâizi Ennehüma la Yekraü'l-Kur'an, I, 172; İbn Mâce, *es-Sünen*, Kitabu't-Tahâre, Bâbu mâ Cae fi Kıraati'l-Kur'an alâ Gayri Tahâre, I, 203; Elbâni şunu demiştir: "Bu hadis zayıftır ve İbn Ömer ile Cabir'in hadisinden nakledilmiştir. İbn Ömer'in hadisi ise, Nafi'den Musa b. Ukbe tarikiyle rivayet edilmiştir." Senedin başında ise Musa b. Ukbe'den hadisi nakleden İsmail b. Ayyaş yer almaktadır.

Tirmizi (I, 236), İbn Mâce (595) ve Ebu Hasan el-Kattân *ez-Zevâid*'inde (596), Hasân b. Arefe *el-Cüz*'ünde (hadis numarası silinmiş), Hasan'dan bunu rivayet eden Hatib *Tarih-u Bağdat*'ta (II, 145), Ukayli *ed-Duafâ*'da (s. 31), İbn Adiy *el-Kâmil*'de (II, 10), Darekutni (s. 43), İbn Asakir *Târihu Dimesk*'te senedin bu ilk kısmını nakletmiş (II, 244, 1) ve Beyhâki şunları söyleyerek hadise yer vermiştir: "Bu üzerinde düşünülmesi gereken bir hadistir. Muhammed b. İsmail el-Buhârî kendisinden bana ulaşan rivayetler hakkında: "Bu hadisi İsmail b.Ayyaş, Musa b. Ukbe'den rivayet etmiştir. Onun bu hadisten başka bir hadisi rivayet ettiğini de ben bilmiyorum. İsmail, Hicaz ile Irak ehlinden münker hadis rivayet eden bir kimsedir." dedi." (I, 89).

Bana kalırsa, bu Hicaz ehlinden (İsmail b. Ayyaş'ın) rivayet ettiği zayıf bir hadistir. Ukayli, Abdullah b. Ahmed'den alarak Übey'in şöyle dediğini nakleder: "Bu hadis batıldır. İsmail b. Ayyaş'a dayanan hadisleri kabul etmiyorum. Yani İsmail b.Ayyaş'tan nakledilen bu hadis ve diğerleri." Ebu Hâtım *el-İlel* adlı eserinde bu hadise yer verirken benzer ifadeler kullanmıştır: "Burada bir yanlışlık var. İbn Ömer'in sözünden (ilham alınarak) söylenen bir şeydir."

İbn Adiy, bunu İbn Ayyaş'tan başkasının rivayet etmediğini söylemiştir. Tirmizi de hemen hemen aynı şeyleri dile getirmiş, Buhârî'den nakledilen benzer ifadeler ise daha önceden geçmişti. Ne var ki, aşağıda sıralanacak olan ravi silsilelerinden onların haberi olmamış ve Beyhâki: "Musa b.Ukbe'den İbn Ayyaş'ın dışında başka kimseler tarafından da bu hadis rivayet edilmiştir, ancak sahih değildir." diyerek buna işaret etmiştir.

İşte bu hadisi nakleden ikinci ravi zinciri: Abdülmelik b. Mesleme'den bu hadis rivayet edilerek onun şöyle söylediği nakledildi: "Bana Muğire b. Abdurrahman, o da Musa b. Ukbe'den "الحائض" lafzını zikretmeden rivayet etmiştir." Dârekutni de bu senede yer

vererek: "Abdülmelik Mısır'da yaşıyordu. Bu, Muğire b. Abdurrahman'dan nakledilen garip hadistir, ki o sîkâ bir ravidir" şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Dârekutnî'nin ibaresinden anladığımızı göre, Muğire sîkâ bir ravi olmasına rağmen Abdülmelik'ten bu hadisi rivayet etmede yalnız kalmıştır. Üstad Ahmet Şakir (rahimehullah), Tirmizi'den yaptığı ta'likte: "O, sîkâ bir ravidir" sözüyle Abdullah b. Mesleme'nin kastedildiğini anlamıştır. Buna dayanarak da hadisin senedinin sahih olduğuna dair görüş bildirmiştir. Belki de Hafız'ın *ed-Diraye*'de yer alan şu sözünden dolayı yanılmıştır: "Hadisin zahiri sahihtir." (s. 45)

Ne kadar acayıp bir durum! Hafız, *el-Mizân* ve ona tabi olan (diğer bir eseri) *el-Lisân*'da şöyle demiştir: "İbn Mesleme; Leys ve İbn Lühey'e'den nakletmiştir. İbn Yunus, onun münker hadis nakleden biri olduğunu, İbn Hibban ise onun Medine ehlinde çokça münker hadis rivayet ettiğini söylemiştir."

Dolayısıyla bu haldeki bir kişinin naklettiği hadis, sened açısından zahiri nasıl olur da şöyle olabilir?! Hiç şüphe yok ki, Hafız bunu söylediği sırada henüz İbn Mesleme hakkında bilgi sahibi değildi.

Hafız'ın *et-Telhis*'teki şu ifadeleri bu görüşümü desteklemektedir: "İbn Seyyidi'n-Nâs, Muğire tarikiyle gelen hadisleri sahih olarak nitelendirmektedir. Ancak bu konuda hata etmiştir. Çünkü bu hadisin senedinde zayıf bir ravi olan Abdülmelik b. Mesleme yer almaktadır. Eğer adil bir ravi olsaydı, hadisin isnadı da sahih olurdu. İbnü'l-Cevzi, Muğire b. Abdurrahman'dan dolayı hadisi zayıf olarak kabul etseydi, bu görüşünde isabetsiz olurdu. İbn Seyyidi'n-Nâs, Muğire'nin sîka bir ravi olmasıyla ilgili olarak muhtemelen İbn Asakîr'e uymuş ve *el-Etraf*'da bunu belirtmiştir: "Abdülmelik b. Mesleme'ye gelince o, Ka'neb'lidir (el-Ka'nebi). Doğru olan ise böyle olmadığıdır. Bilakis o başka biridir."

Hafız'ın söyledikleri, *el-Lisan*'da İbn Mesleme hakkında vermiş olduğu bilgilere uymaktadır.

İbn Ebi Hâtim'in ifadeleri de aynen bu görüş doğrultusundadır. O, *el-Cerh ve't-Tadil* adlı eserinde bunu şöyle ifade etmiştir: "Übey'den İbn Mesleme'yi sordum. O da bana: "Ondan hadis yazdım; ancak ondan gelen hadisler muzdarip olup, sağlam değildir. O kerem konusunda bana Hz. Peygamber'in Cebrail (a.s.)'den işittiği mevzu bir hadis nakletti." dedi." Ebu Hatim şunu da söylemiştir: "Ebu Zura'ya İbn Mesleme'yi sordum. Bana onun sağlam bir ravi olmadığını söyledi. O Mısırlı olup münker hadis nakleden bir kimsedir."

Sonuçta bu alimlerin söyledikleri, İbn Mesleme'nin zayıf bir ravi olduğu konusunda birleşmektedir. Dârekutnî'nin: "O sîka bir ravidir." sözüne dayanarak İbn Mesleme'yi âdil kabul etsek bile, hadis usulünde tayin edildiği için bu hadisi kabul etmemek gerekir. Cerh, tadile baskın gelmiştir. Burada vaki olduğu gibi cerh sebebi, özellikle de beyana bağlanmıştır.

Buradaki beyan noktalarından biri, senedin zayıf-kendisiyle delil getirilemez oluşudur. Beyhâkî daha önce zikredilen "Bu hadis sahih değildir." sözüyle buna işaret etmiştir. Bu sened şimdiki gelecek olan ravi zincirini içine alarak sonraki ravileri de zikretmiştir.

Üçüncü ravi zinciri: "Ebu Musa b. Ukbe, ondan Ebu Ma'ser ve ondan da bir adam bu hadisi rivayet etmiştir." Bunu Dârekutnî rivayet etmiş, ancak seneddeki illetin açık olması nedeniyle sukut etmiştir. Bu illet de senedde zikredilen adamın belirsiz oluşudur. İsmi Nüceyh olan Ebu Ma'ser'i ise zayıf bir ravi olarak nitelendirmiştir. Hafız da bu şahıs hakkında "Zayıf bir ravidir." ifadesini kullanmıştır.

Câbir hadisine gelince, İbn Adiy *el-Kamil*'de (I, 295), Dârekutnî (s. 197) ve Ebu Nu'aym *el-Hilye*'de (IV, 22); Câbir'den Tâvus, ondan Muhammed b. Fadl'ın babası ve ondan da Muhammed b. Fadl'ın rivayet ettiği bu hadisi merfu olarak nakletmişlerdir. İlk iki rivayette "النفساء" lafzı, "الجنب" kelimesinden bedeldir. İbn Adiy: "Bu hadis sadece Muhammed b. Fadl'dan rivayet edilmiştir." demektedir. Bana göre, Muhammed b. Fadl aşırı yalancı biridir. Nitekim *et-Takrib*'de: "Onu yalanladılar." ve *et-Telhis*'te: "Bu hadis metruktur. Aynı zamanda mevkuף olarak rivayet edilen bir hadis daha vardır ve aşırı yalancı biri olan Yahya b. Ebi Enise hadisin senedinde yer almaktadır." şeklinde ifadeler vardır.

Bu noktaya Beyhâkî de işaret ederek şöyle demiştir: “Yahya, Câbir b. Abdullah’tan cünüp, hayız ve loğusa olanlar hakkında rivayette bulunmuştur. Ancak sağlam (bir rivayet) değildir.”

Ebu Vâil’den A’meş, ondan Süfyan ve ondan da Eyyub b. Süveyd’in Hz. Ömer (r.a.)’ın cünüpkün Kur’an okumayı hoş karşılamadığı şeklindeki rivayetini Beyhâkî nakletmiş ve şöyle söylemiştir: “Hz. Ömer (r.a.)’dan Ubeyde, ondan Ebu Vâil, ondan A’meş, ondan Sevri ve ondan bir başkası bunu sahih olarak nakletmiştir.”

Bana göre bu, Hz. Ömer (r.a.)’dan gelen sahih bir rivayettir ve *et-Telhis*’te de bu doğrulanmaktadır: “Beyhâkî şöyle dedi: “Bu haber sağlam bir rivayet değildir. Buna rağmen Hz. Ömer (r.a.)’dan rivayet edilenler sahihtir. Çünkü o, cünüpkün Kur’an okumayı kötü bir şey olarak gördü. Bu durum *el-Hilafiyât* adlı eserde de sahih senedlerle desteklenmektedir.”

Beyhâkî: “İsmail (b.Ayyaş), isnad açısından (bu hadisin rivayetinde) yalnız kalmıştır ve o, Irak ve Hicaz ehlinde rivayet edenler arasında yer almaktadır. Onun dışındaki (raviler) ondan daha sîkâdır.” demiştir.

Yahya b. Maîn şöyle söylemiştir: “İsmail, kendi Şam ehlinde sohbetlerine katıldığı kişilerden ve diğerlerinden rivayet edenler arasında sîkâ bir raviydi. Ancak o bu konuda karışıklığa neden oldu ve bana Muhammed b. İsmail el-Buhârî’den şu söz ulaştı: “Bunu İsmail b. Ayyaş, Musa b. Ukbe’den rivayet etmiştir. Ben bunun dışında herhangi bir şeyi rivayet ettiğini bilmiyorum. İsmail b. Ayyaş, Hicaz ve Irak ehlinde münker hadis rivayet eden birisidir.” *el-Hilafiyât*, (II, 23, 24.).

Üstad Meşhur Hasan, *el-Hilafiyât* kitabını tahkik ettiği eserde bu hadisi zayıf olarak nitelendirmiş ve şunu demiştir: “Ülema ve hadisçilerin bir çoğu bu hadisi zayıf görmüştür ki, onlardan biri de Ahmed b. Hanbel’dir. Onun oğlu Abdullah *el-İlel*’de: “Babama “Fadl, Ziyad’dan, o da.....” diye giden hadisi sordum. Bana: “Bu hadis batıldır, İsmail b. Ayyaş’a dayanan hadisleri kabul etmiyoruz. Yani bu hadis ve ondan rivayet edilen hadisleri.” (III, 381, Hadis no:5675) demiştir.” (II, 23.).

Ukaylî *ed-Duaşû’l-Kebîr*’de, *el-İlel*’de yer alan bu cümleleri nakletmiş ve kendisi de doğrulamıştır. (I, 90.). Tirmizî de bunu destekleyerek: “İsmail b. Ayyaş’ın Musa b. Ukbe’den rivayet ettiği hadisten başka bu konuyla ilgili hadis bilmiyorum.” demiş ve musanniflerin naklettiklerine benzer şeyler nakletmiştir.

Ebu Hâtim er-Râzî, (Ahmed b. Hanbel’in oğlu Abdullah’ın) *el-İlel*’de şöyle dediğini nakleder: “Babamı, İsmail b. Ayyaş’ın Musa b. Ukbe’den naklettiği hadisi zikrederken işittim.” Babam: “Burada bir hata var. İbn Ömer’den kendi sözü nakledilmiştir.” demiştir. (I, 49, Hadis no:116.).

Bana göre; İbn Ebî Şeybe *el-Musannef* adlı eserinde (II, 256, Daru’l-Fikr Yay.), İbnü’l-Münzir *el-Evsar*’ında (II, 101); Nafi’den Abdullah b. Amr, ondan da İbn Nümeyyiz tarikiyle (İbn Ömer’in) abdestsiz olarak Mushaf’a el sürmediğini nakletmiştir.

Beyhâkî *el-Kübrâ*’da; İbn Ömer’den Nafi’, ondan Leys ve ondan da Kuteybe b. Saîd tarikiyle gelen hadisi nakletmiş ve şöyle şunları söylemiştir: “Abdestsiz olarak bir adam ne secde edebilir, ne Kur’an okuyabilir ne de cenaze namazı kılabilir.”

Aynı şekilde bu hadisi zayıf olarak görenlerden biri de, Zehebî’dir. Musa b. Ukbe hakkında *es-Siyer* adlı eserinde (VI, 118) bilgi verirken şunu söylemiştir: “Bu, İsmail açısından isnadı leyyin (gevşek) bir hadistir. Çünkü onun Hicazlılardan yaptığı rivayet zayıf görülmüştür.” İsmail b. Ayyaş hakkında bilgi verirken az önce Ahmed b. Hanbel’den nakledilenleri aktarmış ve bunları doğrulamıştır. (VIII, 322.)

Zeylâî *en-Nasbu’r-Râye*’de İbn Adiy’in şunu söylediğini nakleder: “Bu hadis İsmail b. Ayyaş’tan başkasının rivayet etmediği bir senedle gelmiştir. Ahmed, Buhârî ve bu ikisi dışındakiler bu hadisi zayıf görmüştür. Ebu Hatim bunun İbn Ömer’den mevkûf olarak rivayet edildiğini doğrulamıştır.”

Aynı bilgiler *el-Kamil*’in matbûunda da vardır. Ancak, “Ahmed b. Hanbel, Buhârî ve bu ikisi dışındakiler bu hadisi zayıf görmüştür...” ifadesine yer verilmemiştir.

İbnü’l-Mulâkkîn, *Tuhfetu’l-Muhtâc*’ta: “Tirmizî’ye ait rivayetlerde zayıf hadis vardır...” ifadesiyle bu hadisi zayıf olarak nitelendirmiştir. (I, 204, Hadis no: 102.).

Zeylâî, *en-Nasbu’r-Râye*’de bu hadisi zayıf görenlerin ve bu hadis üzerinde sukût edenlerin sözlerini naklederek bunu zayıf bir hadis olarak kabul etmiştir.

Hadisin Hükme Delalet Şekli

Bu hadis ister nefy ister nehiy siyakında olsun, cünüp ve hayız halindeki kişilerin Kur'an okumalarının yasaklanması hakkında bir nasıttır. Bu yasaklama, az olsun çok olsun (Kur'andan her hangi bir şey okuma) hakkında geçerlidir. Çünkü "شيئا" kelimesi nefy siyakında vaki olan nekre bir kelimedir ve nefy siyakında gelen nekre lafızlar umum ifade eder. Bu sebeple (yukarıdaki hadis ile Kur'an'dan), bir ayet ve daha fazlasını okumanın yasaklandığını söylüyoruz. İbn Nüceym şöyle demiştir: "Çünkü "شيئا" kelimesi nefy siyakında nekre olarak gelmiştir, bundan dolayı umum ifade eder. Bir ayetten daha azı da Kur'an olduğuna göre, e ayette olduğu gibi (ondan daha azını okumak) da yasaklanmıştır."³²

(Hadiste geçen) "لا يقرأ" sözü, cünübün Kur'an'a bakmasının ve onu zihninden geçirmesinin caiz olduğuna delalet eder. Çünkü bu ikisi kıraat sayılmamaktadır.

(Hadiste geçen) "القرآن" ifadesi ile kutsî hadisler, tilaveti neshedilenler ve Allah'ın kelamı olup Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ağzından çıkanlar (hükümden) hariç tutulmuştur.

İbnü'l-Hümmam: "Cünübün Kur'an okuması, diğerlerinin okumasından farklıdır."³³ demiştir.

Remlî: "Kur'an'ı zihinden geçirmek, kendisinin içtimizeceği şekilde dudaklarını oynatarak fısıldaması, tilaveti neshedilenleri ve Allah'ın kelamı olup Hz. Peygamber (s.a.s.)'in ağzından çıkanları okuması (caizdir)."³⁴

Bu hadise zayıf olması sebebiyle itiraz edilmiştir. Elbanî, *el-İrvâ'*'da: "Bu (hadis), İbn Ömer ve Cabir'den rivayet edilmiş olmasına rağmen zayıftır."³⁵ (Elbânî'nin bu hadis hakkındaki görüşleri için az önce verdiğimiz dipnota bakınız.

3. Ubeyde'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir:

أن عمر يكره أن يقرأ القرآن وهو جنب

İbn Hacer, *et-Telhisü'l-Habir*'de bu hadisi zayıf olarak görmüş (I, 138), *Fethü'l-Barî*'de ise: "İbn Ömer'in merfû haldeki "لا يقرأ الجنب والحائض شيئاً من القرآن" hadisine gelince, işte bu bütün tarikleri itibarıyla zayıftır." demiştir. (I, 409).

Nevevî, *el-Mecmu'*'da: "O zayıf bir hadistir. Buhârî, Beyhâkî ve bu ikisi dışındakiler onu zayıf görmüştür. (Hadisteki) zayıflık açıktır." (II, 155) demiş ve Beyhâkî'den naklederek "O zayıf bir (ravidir)." ifadesini kullanmıştır. (II, 158); Meşhur Hasan, *el-Hilâfiyyâr*'a yaptığı ta'likte bunu açıklamıştır. (II, 23-25.).

³² İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*, I, 199.

³³ İbnü'l-Hümmam, *Fethü'l-Kadir*, I, 168.

³⁴ Remlî, *Nihâyetü'l-Muhtâc*, I, 221, 222; *Hâşiyetü'l-Buceyrimi*, I, 313.

³⁵ Elbânî, *el-İrvâ'*, II, 206.

"Hz. Ömer (r.a.) cünüpken Kur'an okumaktan kaçınırdı."³⁶

Muhammed b. Mesleme de buna benzer şeyler söylemiştir. İbnü'l-Münzir, onu(n görüşünü): "O cünüp için gusledinceye kadar Kur'an okumayı mekruh kabul etmiştir."³⁷ şeklinde zikretmiştir.

(Bu delile ise), Hz. Ömer (r.a.)'ın, "أكروه" sözü bu fiilin meşruiyetine aykırı düşmez. Çünkü mekruhun terkinde ecir ve fazilet olsa da, onu işleyen günahkar olmaz. Denebilir ki, Hz. Ömer (r.a) bunu; Allah Teâlâ'nın Kitabına tazîm maksadıyla, cünüpken (Kur'an) okumaktan vazgeçirmek ve böyle bir davranışı terketmeye teşvik için bunu söylemiştir.

4. Câbir (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

لا يقرأ الحائض ولا الجنب ولا النفساء القرآن

"Hayız, cünüp ve loğusa olan kişi Kur'an okuyamaz."³⁸

Bana göre bu haberdeki nehiy (sığıası), Hz. Ömer (r.a.)'dan sabit olan (yukarıdaki rivayet) ile beraber ele alındığında, haramlığa değil mekruhlığa hamledilir.

İkinci Görüş Sahiplerinin Delilleri

1. Urve, Hz. Aişe'nin şöyle söylediğini nakletmiştir:

كان النبي يذكر الله على كل أحيائه

"Hz. Peygamber (sas) her anında Allah'ı zikrederdi."³⁹

³⁶ Beyhâki, *el-Hilâfiyyât*, Kitabü't-Tahâre, Hadis no: 325 ve şu açıklamayı yapmıştır: "Bu isnad sahihtir."; *Ma'rifetü's-Sünen vel-Âsâr*, Kitabü't-Tahâre, Kırâatü'l-Kur'an, Hadis no: 783, I, 325; Ahmed b. Hanbeli, Ömer b. Hattab'dan böyle bir rivayetin olduğunu söyleyerek onu *es-Sünenü'l-Kübra*'da nakletmiştir. Kitabü't-Tahâre, I, 89; Abdürrezzak, *el-Musannef*, Kitabü't-Tahâre, Hel Tezkürüllâhe'l-Hâizü ve'l-Cünüb, Hadis no:1307; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef*, Kitabü't-Tahâre, Bâbu min Ruhasin li'l-Cünübi en Yekrae'l-Kur'an, I, 125; İbn Hacer bu hadisi sahih görmüştür. *Telhisu'l-Habîr*, I,138.

³⁷ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98.

³⁸ Beyhâki, *el-Hilâfiyyât*, Kitabü't-Tahâre, Hadis no:329; Dârekutnî, *es-Sünen*, I, 121 ve şu açıklamayı yapmıştır: "Yahya b. Ebi Enise zayıf bir ravidir."; İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, Zikrü Kırâati'l-Cünübi ve'l-Hâizü'l-Kur'an bölümünden de şu tarikle rivayet etmiştir: İbn Vehb, İbn Lehî'a'dan, o da Ebu Zübeyr'den naklederek, Ebu Zübeyr Hz.Cabir'e bir kadının hayız veya loğusa halindeki durumunu sordu: "Kur'an okuyabilir mi?" Hz. Cabir: "Hayır". Görüldüğü gibi cünübü zikretmemiştir ve bu istidlâl noktasıdır.; Meşhur Hasan: "Bu haberi İbn Münzir sahih bir senedle nakletmiştir." *el-Hilâfiyyât* adlı eserin ta'likine bakınız. II, 42

³⁹ Müslim, *es-Sahih*, Kitabü'l-Hayz, Bâbu Zikrillahi Teala fi Hâli'l-Cenâbeti ve Ğayriha, IV, 290; Ebu Davud, *es-Sünen*, Kitabü't-Tahare, Bâbu'r-Racül Yezkurullahe Teâlâ alâ Ğayri't-Tuhr, Hadis no: 18; Tirmizi, *es-Sünen*, Kitabü'd-Da'vât, 384; İbn Mâce, *es-Sünen*, Kitabü't-Tahâre, Bâbu Zikrillahi Teâlâ ale'l-Halâi, Hadis no: 302.

Hadisin Hükme Delalet Şekli

“Zikir” kavramını mutlak olarak kullanıldığında, Kur’an’a ve tesbih, tahmid, tekbir, tahlil vb (seleften) nakledilen zikre şamildir. Rivayette geçen “Her anında” ifadesi, cünüplük de dahil bütün vakitlerini ve hallerini kapsar. İbnü'l-Münzir şöyle demiştir: “Zikir, Kur’an kraati için de, onun dışındakiler için de kullanılabilir. Hz Peygamber (sav) her hâlükârda Allah’ı zikirden geri kalmadığına göre, Allah’ı zikir manasına gelen hiç bir fiilden her hangi bir kişiyi men etmek caiz değildir.”⁴⁰

2. Ubeyd b. Ubeyde’den gelen rivayete göre; İbn Abbas cünüp iken Kur’an’dan bir şey okumuş, sebebi ona sorulduğunda ise şöyle demiştir:

“ما في جوفي أكثر من ذلك / İçimde ondan daha fazlası var.”⁴¹

Ayrıca İkrime de, İbn Abbas’ın virdini (günlük itiyat ettiği Kur’an kıraatini) cünüpken de okuduğunu rivayet eder.⁴²

Ebu Müclez’in şöyle söylediği rivayet edilir: “İbn Abbas’ın yanına gittim ve ona: ‘Cünüp Kur’an okur mu?’ diye sordum. Şöyle söyledi: “Ben cünüp olduğum halde Kur’an’ın yedide birini okumuşken sen geldin.”⁴³

Nasr el-Bâhili’nin şöyle söylediği rivayet edilir: “İbn Abbas cünüp iken Bakara Süresini okuyordu.”⁴⁴

3. İkrime, cünübün Kur’an okumasında bir beis görmezdi. Said b. el-Müseyyeb’e: “Cünüp Kur’an okuyabilir mi?” diye sorulduğunda; o: “Evet, (Kur’an zaten) zihninde değil mi?” diye cevap vermiştir.⁴⁵

Yunus b. Yezîd, Rebîa’nın şöyle söylediğini rivayet etmiştir: “Cünübün Kur’an okumasında bir beis yoktur.”⁴⁶

Başka bir rivayette Hammâd şöyle demiştir: “Said İbnü’l-Müseyyeb’e “Cünüp Kur’an okuyabilir mi?” diye sordum. Şöyle dedi: “O (zaten) zihnindeyken onu nasıl okumaz? (Elbette okuyabilir)”⁴⁷

Hammâd b. Ebi Süleyman’dan şöyle söylediği rivayet edilir: “Cünübün Kur’an okuması hakkında Said b. Cübeyr’e sordum, onda bir beis görmedi ve şöyle dedi “İçinde Kur’an yok mu?”⁴⁸

⁴⁰ İbnü’l-Münzir, *el-Evsat*, II, 100.

⁴¹ İbnü’l-Münzir, *el-Evsat*, fi Zikri Kıraati’l-Cünüb ve’l-Hâizi’l-Kur’an, II, 98; Buhârî, *و لم ير* و لم ير ابن عباس با لقراءة للجنب بأسا lafızıyla vermiştir, Kitabu’l-Hayz, Bâbu Tekzi’l-Hâize’l-Menasikü Küllüha ille’t-Tavaf bil-Beyt, I, 407; Hadisin İbnü’l-Münzir’e hangi lafızla ulaştığını öğrenmek için bkz. *Fethu’l-Bâri*, I, 408.

⁴² Tahrici yukarıda geçmiştir. Bkz.

⁴³ İbnü’l-Münzir, *el-Evsat*, fi Zikri Kıraati’l-Cünüb ve’l-Hâizi’l-Kur’an, II, 98.

⁴⁴ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, Kitabu’t-Tahâre, Bâbu Hükmi Kıraati’l-Cünüb vel-Hâiz, I, 98.

⁴⁵ İbnü’l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98.

⁴⁶ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, Kitabu’t-Tahâre, Hükmi Kıraati’l-Kur’an li’l-Cünüb vel-Hâiz, I, 96.

⁴⁷ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, I, 96.

⁴⁸ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, I, 96.

4. Buhari, “Hayızlı kimse, Kâbeyi Tavaf Dışında Bütün Menasiki Yerine Getirir.” başlığı altında hadis ve eserlerden bir çoğunu tahric etmiştir. Bunlardan biri de; “İbn Abbas, cünübün Kur’an okumasında bir beis görmemiştir ve Allah Resulü’nün her anında Allah’ı zikrederdi”⁴⁹ rivayetidir.

İbn Hacer şöyle demiştir: “ (Buhari’nin bu rivayeti hakkında) en güzel (yorum), İbn Reşid’in, İbn Battal ve diğerlerine uyararak söylediği şeydir. (Buna göre) Buhari’nin amacı, Hz. Aişe (r.a)’in rivayet ettiği hadis ile Hayızlı ve cünübün Kur’an okumasının caiz olduğunu delillendirmektir. Çünkü Hz Peygamber (s.a.s) hac menasikinden, tavafın dışında, hiçbirini istisna etmemiştir. Tavafta da hususi bir namaz olduğu için istisna etmiştir. (Bilindiği gibi) hac amelleri; zikir, telbiye ve duayı kapsamaktadır. Hayızlı kimse bunlardan men edilmemiştir, aynı şekilde cünüp de men edilmemiştir. Zira hayızlının hadesi, cünübün hadesinden daha ağırdır. Şayet (hayızlı ve cünübe) Kur’an okumanın yasaklığı, onun Allahı zikir olmasından kaynaklanıyorsa, kıraatla hac fiilleri arasında bir fark yoktur. Yok eğer taabbüdi (kabili kıyas olmayan hususi bir ibadet) ise özel bir delile ihtiyacı var demektir. Musannıf (Buhari) nezdinde bu konu (hayızlı ve cünübün Kur’an okumasının yasaklığı) hakkında rivayet edilen hadislerin hiç biri sahih değildir. Gerçi bu konu ile ilgili varid olan hadislerin toplamı (söz konusu yasağı ifade etme noktasında) başkaları nezdinde kesin bir delildir. Ancak, ileride de işaret edeceğimiz gibi, bunların çoğu teville müsaittir. Bu sebeple başta Buhari olmak üzere, Taberi, İbnü’l-Münzir ve Davud (gibi bunu cazi görenler), “Hz Peygamber (s.a.s) her anında Allah’ı zikrederdi” hadis-i şerifinin umumundan hareket etmişlerdir. Çünkü zikir, Kur’an (kıraatı) ile olanı da başka bir yolla olanı da kapsar. Zikir ve tilavat arasındaki fark (şer’i değil) örfidir. Hz. Aişe’den rivayet edilen mezkûr hadisi, Müslim, Aişe... şeklinde vaslettikten sonra İbn Abbas’ın eserini zikretmiştir. İbnü’l-Münzir ise, “İbn Abbas virdini cünüpken (de) okurdu.” şeklinde vasletmiştir.

Ümmü Atiyye’nin hadisini ise müellif “el-‘İydeyn /Bayramlar ...” bâbında vasletmiştir.

Hadisin hükme delalet şekli

Öncelikle, daha önce geçtiği üzere Kur’an tilaveti ile ve onun dışındakiler arasında bir fark yoktur.

Musannıf, daha sonra, Ebu Süfyan’ın Herakl kıssası ile ilgili hadisinden bir bölümünü zikretmiştir. Bu hadis “Bed’ül-Vahy” ve başka yerlerde senetleri arasında kopukluk bulunmaksızın (mevsûl) zikretmiştir.

Bunun delalet şekli ise şöyledir: Hz Peygamber (s.a.s) kafir olan Rumlara mektup yazmıştır. Kafirler ise cünüptür. (Musannıf) sanki şöyle

⁴⁹ Tahrici yukarıda geçmiştir. Bkz.

demek istemiştir: *Cünübün iki ayeti ihtiva eden bir mektuba dokunması caiz olduğuna göre, onu okuması da caizdir. İbn Reşid de böyle demiştir. Onun delalet şekli ise şöyledir: Muhakkak ki Allah Resulü onlara ayetleri okumaları için yazmıştır. Bu ise, istinbat yoluyla değil, bizzat nass ile okumanın caizliğini gerektirir.*⁵⁰

(İbn Hacer) daha sonra hayızlı ve cünübün Kur'an okumasının yasak olduğunu düşünenlerin görüşlerini zikretmiştir.

SONUÇ

Mezheplerin delillerini arzettikten sonra vardığımız kanaate göre; cünüp, kesin olarak (haram olduğu için) değil de, mekruh (olduğu için) kabul edilerek Kur'an okumayı terketmelidir. (Bu kanaatimde) Mü'minlerin Emiri Hz. Ömer ile Muhammed b. Mesleme'nin (yukarıda aktardığımız) sözlerinin zahirine ve İmam Şafii (r.a.)'nin: "*Hadisçiler sabit görmeseler de, cünüp ve hayızlının temizleninceye kadar Kur'an okumayı ihtiyaten bırakmalarını severim*" ifadesine dayanmaktayım.⁵¹ Ayrıca allâme Elbâni'nin şu sözlerine de itibar ettik:

"*Peygamber (s.a.s)'in: "Temizlik üzere olmanın dışında, Allah (c.c)'i zikretmeyi hoş görmedim"* hadisi, cünübün kıraatinin mekruhluğunu ifade noktasında sarîh bir nasstır. Zira bu hadis, Ebu Davud ve başkalarının sahih bir senetle rivayet ettikleri gibi, selam hakkında varit olmuştur. Kur'an'ın selamdan daha evlâ olduğu açıktır. Ancak, bilindiği gibi, mekruhluk caizliği ortadan kaldırmaz. Dolayısıyla bu sahih hadisten hareketle (cünübün Kur'an okumasının) mekruh olduğunu kabul etmek vaciptir. İnşaaallah bu görüş, en doğru görüştür."⁵²

İKİNCİ BÖLÜM

HAYIZLININ KUR'AN OKUMASI

Meselenin tam anlaşılması için öncelikle hayız ve nifas kavramlarının lugavi ve istilahi manalarını (açıklayarak) başlamak uygun görüyorum. Daha sonra meselenin hükmünü açıklamaya geçeceğim.

1. Hayzın Lugat Manası

⁵⁰ İbn Hacer, *Fethu'l Bâri*, I, 407/408.

⁵¹ Bkz. Beyhâkî, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr*, I, 188.

⁵² Elbâni, *İrvâu'l-Galîl*, II, 245.

(Bu kelime Araççadaki) “حاضت المرأة، تحيض حيضاً و محيضاً / Kadın hayız görür” sözünden alınmış bir mastardır. (Bu söz) kadından, mutat vakitlerinde kan geldiğinde söylenir. (Mezkûr duruma) “hayz” adının verilmesi şundandır: Araplar, sel taşığında “حاض السيل / sel taşı” derler. Ağaçtan zamk olarak bilinen kırmızı bir su çıktığı zaman da, “حاضت السمرة / Semure -bir ağaç türü- aktı” derler. “Hâiz” ise, kendisinde hayız hali bulunan kadın demektir. İbn Hâleveyh şöyle demiştir: “حاضت، نفست، نفست، حاضت، نفست، نفست، طمئت، ضجكت، كادت، اكبرت، صامت” Bunların hepsi hayızlığın isimleridir. İstihaze ise, kanın mutat vakitlerinin dışında gelmesidir.⁵³

2. Hayzın İstilahi Manası

Cürcânî hayzı şöyle tarif etmiştir: “Hastalık ve küçüklükten salim olan buluğa ermiş bir kadının rahminin (dışarı) attığı kandır.”⁵⁴

Haskefi de onu şöyle tarif etmiştir: “Mezkûr kan sebebiyle, kendisi için temizlik şart olan hususların önündeki şer’i engeldir.”⁵⁵

Ezherî şöyle tarif etmiştir: “Bülüğa erdikten sonra kadının rahminin, belirli zamanlarda bıraktığı kandır.”⁵⁶

Ensarî ise: “Özel zamanlarda kadın rahminin en üst noktasından çıkan fitri bir kandır.”⁵⁷

Matla’ isimli eserin yazarı da şöyle demiştir: “Kadın buluğa erdiği zaman,rahmin bıraktığı bir kandır. (Rahim) onu belli zamanlarda (bırakmayı) adet haline getirir.”⁵⁸

Son olarak Sâmîrî onu: “Sağlıklı olmasına rağmen, kadın bedeninin yaradılış gereği olarak bıraktığı kandır.”⁵⁹ şeklinde tarif etmiştir.

3. Nifasın Lügat Manası

Nifas; kadının, çocuğunu doğurduktan sonraki hali demektir. (Bu hale) “nifas” denmesinin sebebi; ya doğum sebebiyle kanın çıkması sonucu rahmin nefes almasından dolayı, ya da bir can taşıyan çocuğun çıkmasından dolayıdır. “Nefs”, kan demektir. Kadın doğurduğunda şu ifadeler kullanılır: نفست المرأة، نفست نفسا و نفاسة و نفاسا و المرأة نفساء و نفساء و نفساء

“Nüfesa” kelimesi de; doğurmak, hamile ve hâiz manalarına gelir.⁶⁰

4. Nifasın İstilahi Manası

⁵³ İbn Manzur, *Lisânu'l Arab*, Bâbu'l-hâ, Faslu'l-Yâ, I, 1071.

⁵⁴ Cürcânî, *Ta'rifât*, 99; Kefevî, *Külliyât*, 399.

⁵⁵ Haskefi, *Tenvîru'l-Ebsâr*, I, 283.

⁵⁶ Bkz. Nevevi, *el-Mecmu'*, II, 350.

⁵⁷ İbn Müflih, *el-Mübde'*, I, 258; Zerkeşi, *Şerh alâ Muhtasari'l-Hurakî*, I, 405.

⁵⁸ İbn Müflih, *el-Matla'*, s. 40.

⁵⁹ Sâmîrî, *el-Müstev'ib*, I, 365.

⁶⁰ İbn Manzur, *Lisân'ul Arab*, VI, 4503.

Kâsânî nifası şöyle tarif etmiştir: “Doğumun hemen ardından kadının rahminden gelen kanın ismidir.”⁶¹

Hâtib eş-Şirbînî ve Büceyrimî ise onu: “Doğum sonrasında kadının rahminden akan kandır” şeklinde tarif etmişlerdir.⁶²

Hanbelilerden bazıları ise şöyle tarif etmiştir: “Nifas, doğum belirtileri ortaya çıktıktan sonra, doğumdan iki üç gün önce veya doğumla birlikte, çocuğun doğumundan itibaren kırk güne kadarki zaman dilimi içerisinde gelen kandır.”⁶³

5. Hayızlı ve Loğusanın Kur'an Okumasının Hükümü

Alimler, hayızlı ve loğusanın Kur'an okuması konusunda ihtilaf etmişlerdir: Bazıları, ayetin bir kısmının okunmasına izin verirken, bir ayetin tamamıyla okunmasını caiz görmemişlerdir. Diğer bir grup ise, tilâvet ve zikir amacı olmaksızın; övgü, şükür, sığınma ve Allah'tan yardım dileme amacıyla bir iki ayet okunmasına izin vermiştir. Hayız olan kadının Hz. Peygamberden aktarılan (bir takım duaları) zikretmesi ise caizdir. Bunu caiz görenler arasında Cabir b. Abdullah, İbrahim en-Nehâî, Said b. Cübeyr, Ebu'l-Âliye, Faris b. Âmir, Câbir b. Zeyd, Zühri, Ebû Hanîfe, Ebû Yusuf ve İmam Muhammed vardır.⁶⁴ Rebi', İmam Şafii'nin: “Cünüp ve hayızlı, Kur'an okuyamaz ve taşıyamaz.”⁶⁵ dediğini nakletmiştir. Ömer b. Hattab (ra) bunu mekruh görmüştür. Bu (hayızlının Kur'an okumasının mekruhluğu), İmam Ahmed b. Hanbel'den de rivayet edilmiştir.

Diğer bir grup ise, hayızlının Kur'an okumasını caiz görmüştür: Malik b. Enes bunlardandır. Ebu Sevr'in aktardığına göre İmam Şafii şöyle demiştir: “Hayızlının Kur'an okumasında bir sakınca yoktur.”⁶⁶ (Hanbeli mezhebine ait) bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel de bu görüştedir. Nitekim İbn Teymiyye şöyle demiştir: “Bu görüş, Ebu Hanîfe'nin mezhebidir ve İmam Şafii ve Ahmed b. Hanbel'in de meşhur görüşüdür.”⁶⁷ Ayrıca Buhari, Dâvud, Taberi, İbnü'l-Münzir, İbn Hazm ve İbn Teymiyye de bu görüşü benimseyenlerdendir.⁶⁸ Şimdi her mezhebin delillerini sunacağız:

⁶¹ Kâsânî, *Bedâiu's-Sânâi*, I, 292.

⁶² Büceyrimî, *el-Hâşiyeye*, I, 301.

⁶³ İbn Müflih, *el-Mübede*, I, 293; Ensârî, *Metâlibu Evle'n-Nehiy*, I, 269; İbnü'n-Neccâr, *Şerhu Müntehâ el-İrâdât*, I, 117.

⁶⁴ Bkz. İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98/99; Kâsânî, *el-Bedâi*, I, 303; Zeylâî, *Tebyînu'l-Hakâik*, I, 97; İbnü'l-Humam, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, I, 68; Aynî, *el-İnâye*, I, 168; İbn Abidin, *Haşiyetu Reddi'l-Muhtâr*, 293; İbnü'l-Mülakkin, *el-J'âm bi-Fevaidi Umdeti'l-Ahkâm*, II, 200/202; Cerdâni, *Fethu'l-Allâm*, I, 365/366; *Haşiyetu'l-Büceyrimî*, I, 305; *Haşiyetu'l-Beycûrî*, I, 118; İbn Kudâme, *el-Kâfi*, I, 72.

⁶⁵ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 99.

⁶⁶ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 99.

⁶⁷ İbn Teymiyye, *Mecmûatu'l-Fetâvâ*, XX, 259.

⁶⁸ Bkz. İbn Rüşd, *el-Mukaddemât*, I, 136; Bâcî, *el-Mümtakâ*, I, 120; Hattâb, *Mevâhibu'l-Celil*, I, 375; Karâfî, *ez-Zehira*, I, 315; İhsâî, *Tebyînu'l-Mesâlik*, I, 283; İbnü'l-Mülakkin,

Birinci görüş sahiplerinin delilleri

1. İbn Ömer'den gelen bir rivayette Rasulullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “لا يقرأ الجنب والحائض شيئا من القرآن / Hayız ve cünüp olan kişi Kur'an'dan hiçbir şey okumasın.”⁶⁹

Hadisin Hükme Delalet Şekli

Hadiste zikredilen “شيئا” ifadesi nekredir. Nefiy siyakında vaki olan nekre ise umum ifade eder. Dolayısıyla (bu kelime) Kur'an'ın azını da çoğunu da kapsar. Öyleyse hayızlı bir kadın, delil ile (bu hükümden) müstesna tutulan; sığınma, övgü ve (bir işe) başlama (sadedinde okunan Kur'an duaları) hariç, Kur'an'dan hiçbir şey okuyamaz.

Kur'an'ı fisiltıyla okuma, ona bakma ve zihinden geçirme kıraat değildir.

Beycûrî şöyle demiştir: “Hayızlı ve loğusa olan kadının yapması caiz olmayan hususlardan biri de, Kur'an'ı okumaktır. Yani (caiz olmayan okuma; söz konusu kadının), duyma organı normal ve (gürültü gibi normal şartlarda duymayı) engelleyen bir mani bulunmamak şartıyla, Kur'an'ı telaffuz ederek ve kendisine duyuracak şekilde okuması demektir. Dolayısıyla Kur'an'ı zihninden geçirmesinde, mushafa bakmasında, sadece dilini hareket ettirmesinde ve fisiltı ile okumasında bir sakınca yoktur. Bu durumda kişi kendi sesini işitmediği için haram olmaz. Çünkü bu kıraat hükmünde değildir.”⁷⁰

Bu delile, (mezkûr) hadisin, hüccet olamayacak derecede zayıf olduğu söylenerek itiraz edilmiştir. Bunu cünübün Kur'an okuması meselesinde açıklamıştık. Hadisin tahrirci için oraya bakınız.⁷¹

2. Hz. Aişe'nin şöyle dediği rivayet ediliyor:

ان النبي صلى الله عليه وسلم كان يتكئ في حجري وأنا حائض ثم يقرأ القرآن

“Ben hayızlı iken Hz. Peygamber (s.a.s) kucağıma yaslandı, sonra Kur'an okudu.”⁷²

Hadisin Hükme Delalet Şekli

el-İ'lâm, I, 201/202; İbn Hacer, *Fethu'l Bâri*, I, 407/408; İbn Teymiyye, *Fetâva'l-Kübrâ*, V, 314; *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, XXI, 259/260; İbn Hazm, *el-Muhallâ*, I, 95

⁶⁹ Bu hadisin tahrirci daha önce geçmiştir. Bkz.

⁷⁰ *Hâşiyet'ül-Beycûrî*, I, 118.

⁷¹ Bu hadisin tahrirci daha önce geçmiştir. Bkz.

⁷² Bu hadisin tahrirci daha önce geçmişti. Bkz.

Bu hadis, hayızlı kişinin Kur'an okumasının câiz olmadığını ifade etmektedir. Şayet câiz olsaydı, hayızlı kişinin kucığında başkasının Kur'an okumasının cevazı hususunda bir nass ortaya koymaya ihtiyaç duyulmazdı. İbn Hacer şöyle demiştir: "*İbn Dakîki'l-İyd şöyle dedi: 'Bu fiilde hayızlı kişinin Kur'an okuyamayacağına dair işaret vardır. Şayet câiz olsaydı, hayızlı kişinin kucığında Kur'an okumanın yasak olduğuna dair bir izlenim oluşmazdı, hatta böyle bir vurguya dahi ihtiyaç duyulmazdı.'*"⁷³

İbnü'l-Mülakkin şöyle demiştir: "Hadiste, hayızlı kişinin Kur'an okuyamayacağına dair işaret vardır. Çünkü Hz. Aişe'nin 'sonra Kur'an okuyordu' şeklindeki vurgusu, ancak burada (hayızlı kişinin kucığında Kur'an okumanın yasak olduğu) zannı bulunduğu, uygun olabilir. Şayet hayızlının Kur'an okuması câiz olsaydı, bu zan; yani (hayızlının kucığında) Kur'an okumanın yasak olduğu düşüncesi bulunmazdı. Hz. Aişe bu (rivayetle) hayızlı kadınla bir arada bulunma ve onun kucığına yaslanmanın caiz olmadığı şeklindeki tevehhümü/yanlış kanaati ortadan kaldırmak istemiştir. (Hz. Aişe) ayrıca, hayızlı kadın ile bir arada bulunmama, yiyip içmeme ve onunla uyumama gibi Yahudi uygulamalarını nefyetmek (müslümanlar için geçerli olmadığını ifade etmek) istemiştir.

Bu delile şu gerekçe ile itiraz edilmiştir: Buhari, bizzat bu hadisi delil getirerek hayızlının Kur'an okumasının câiz olduğunu söylemiştir. O şöyle demektedir: "*Hadisten çıkarılacak hüküm şudur: Şayet hayızlı kişi Kur'an okumaktan men edilmiş olsaydı, Hz. Peygamber (s.a.s), Kur'an'a hürmet sebebiyle hayızlı kişinin yanında Kur'an okumaktan men ederdi. Çünkü hayızlı kişinin bu haliyle Kur'an okuması, pis sayılan bir halde okumaktır ve onu hayızlı kadının kucığında okumak pislik yüklü (barındıran) bir mekanda okumak gibidir. Kur'an'ı bu şekilde (hayızlı kadının kucığında) okumak ile hamam, çarşı vb. mekanlarda okumak arasında bir fark yoktur.'*"⁷⁴

3. Câbir b. Abdullah rivayet ediyor: Kendisine hayızlı ve loğusa olan kadın hakkında: "*O Kur'an okuyabilir mi?*" diye soruldu. Câbir: "*Hayır*" cevabını verdi.⁷⁵

4. İbrahim en-Nehâî'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: "*Hz. Ömer (r.a) cünup ve hayızlı olanın okumasını (yani Kur'an'ı) mekruh gördü veya yasakladı.*"⁷⁶

⁷³ İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, I, 402.

⁷⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bari*, I, 402.

⁷⁵ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 97.

⁷⁶ Dârfîmî, *el-Müsned*, Kitabul-Hayz, Bâbu'l-Hâizü Tezkürü'llahe Azze ve Celle ve lâ Tekrâü'l-Kur'an, I, 679.

Bu delile ise şu gerekçelerle itiraz edilmiştir: Mekruhluk, caizlik ve helallikle çelişmez. Bilakis onun ifade ettiği son nokta, (söz konusu durumlarda Kur'an'ı) okumayı terk etmenin, okumaktan evlâ olduğudur. Câbir b. Abdullah'ın bu konudaki rivayeti de haramlığa değil, mekruhlığa hamlolunur.

İkinci Görüş Sahiplerinin Delilleri

1. Ubeyd b. Ubeyde'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: “*İbn Abbas cünüp iken Kur'an'dan bir şey okudu. Ona bu konuda (bir takım laflar) söylendi: 'Zihnimde olan bundan daha fâzladır.' şeklinde karşılık verdi.*”⁷⁷

İkrime'nin, İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre; o (İbn Abbas), virdini (her gün okumayı prensip edindiği Kur'an'dan bir bölümü) cünüp olduğu halde okurdu.⁷⁸

Ebû Müclez'in şöyle dediği rivayet edilmiştir: “İbn Abbas'ın yanına vardım ve şöyle dedim. ‘*Cünüp kişi Kur'an okuyabilir mi?*’ İbn Abbas: ‘*Sen benim yanına geldin ve ben cünüp olduğum halde Kur'an'ın yedide birini okudum.*’⁷⁹

Hadisin Hükme Delalet Şekli

Bu eserler, cünüp kişinin Kur'an okumasının caizliği noktasında gayet açıktır. Hayız hali de cünüplük gibidir. Her ikisi de ancak gusletmekle ortadan kalkacak bir kirliliktir ve (guslederek) bunlardan temizlenmeksizin bunlarla namaz sahih olmaz. (Dolayısıyla hayızlı da cünüp gibi Kur'an okuyabilir).

2. İbnü'l-Münzir, Muhammed b. Mesleme'nin şöyle söylediğini zikretmiştir: “*Hayızlı kişi ve onun dışındakilere gelince, hayızlı kişinin Kur'an okuması mekruh değildir. Çünkü onun bu durumu uzun süre devam eden bir haldir. Kur'an okumayı bırakamaz. Cünüp olan kişinin durumu ise bundan farklıdır.*”⁸⁰

3. Hz. Aişe rivayet ediyor: “*Ben hayızlı iken Hz. Peygamber (s.a.s) kucağıma yaslandı, sonra Kur'an okudu.*”⁸¹

Hadisin Hükme Delalet Şekli

⁷⁷ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98.

⁷⁸ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98.

⁷⁹ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 98.

⁸⁰ İbnü'l-Münzir, *el-Evsat*, II, 99.

⁸¹ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir. Bkz.

Hız. Aişe'nin hadisinde, hayızlı olan kişinin Kur'an okumasının câiz olduğuna dair delil vardır. Buhari de bu yönde görüş beyan etmiştir. İbnü'l-Mülakkin şöyle demiştir: "Hadisten çıkacak hüküm şudur ki, şayet hayızlı kişinin Kur'an okuması yasak olsaydı, Hz. Peygamber (s.a.s) Kur'an'a saygı sebebiyle hayızlı kişinin yanında Kur'an okumaktan men ederdi. Çünkü hayızlı kişinin, bu haliyle Kur'an okuması pis sayılan bir haldir ve Hz. Peygamber (s.a.s)'in, Hz. Aişe'nin kucacağında Kur'an okuması pis sayılan bir unsur taşıyan bir mekânda okuma gibidir. Kur'an'ı tenzih noktasında pis sayılan bir unsur taşıyan bir mekan ile pis sayılan hâl arasında bir fark yoktur. Bu durum hamam ve çarşıda Kur'an okumanın men edilmesi gibidir."⁸²

4. Kasım b. Muhammed, Hz. Aişe'den şöyle rivayet ediyor: "Rasulullah (s.a.s) ile hac yolculuğuna çıkmıştık. Hac dışında hiçbir şey düşünmüyorduk. Sarife geldiğimizde âdet görmeye başladım. Ben ağlıyorken Rasulullah (s.a.s) yanıma geldi ve şöyle dedi: "ما يبكيك" "Niçin ağlıyorsun?" Şöyle karşılık verdim: "Allah'a andolsun, öyle hissediyorum ki bu yıl hacedemeyeceğim." Hz. Peygamber (s.a.s): "لعلك نفسك / hayızlı mısın?" dedi. "Evet" dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s): "Bu Allah (c.c)'in Adem kızları üzerine yazdığı bir yazıdır. Temizleninceye kadar tavaf dışında hac fiillerinden dilediğini yap." dedi.⁸³

Hadisin Hükme Delalet Şekli

İbn Hacer, Buhârî'nin bu hadisten hayızlı kişinin Kur'an okumasının câiz olduğu hükmünü çıkardığını ifade etmiştir. Çünkü hac fiilleri; zikir, telbiyeyi ve duayı kapsar. Hayızlı kişi bunlardan men edilemez. Bilinen bir gerçektir ki, dualar ve zikirler Allah (c.c)'in yüce isimlerinden oluşmuştur ve bunların büyük çoğunluğu da Allah (c.c)'in en güzel isimlerinden ve yüce sıfatlarından meydana gelmiştir. Ayrıca bunlar Allah (c.c)'in yüceliğini ve her türlü noksan sıfattan berî olduğunu ikrar ederek, Yüce Allah (c.c)'ı ta'zimi ve ona karşı senâyı içerir. Kur'an da aynı şekilde bunlardan oluşmuştur. Hayızlı kişinin Kur'an okumaktan men edilmesinin sebebi, şayet Kur'an'ın özü itibariyle zikir olması ise, bununla bahsettiğimiz zikir arasında hiçbir fark yoktur. Şayet yasak, Kur'an'ın ibadet amacıyla okunması hususunda ise, yasaklamayı ifade eden özel bir delile ihtiyaç vardır. Buhari'ye göre, yasaklama hususunda gelen sahih bir hadis yoktur.⁸⁴

⁸² İbnü'l-Mülakkin, *el-İ'lâm bi-Fevâidi Umdeti'l-Ahkâm*, II, 201,202.

⁸³ Bu hadisin tahriri daha önce geçmiştir. Bkz.

⁸⁴ Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, I, 407, 408.

5. İhsâî, *Tebyînü'l-Mesâlik* isimli eserinde şöyle demiştir: “Hayızlı kişinin Kur’an okumasına cevaz veren İmam Malik’e göre, bunu men eden hiçbir hadis yoktur. İbni Ömer’in hadisi ise delil olarak kullanılamayacak kadar zayıftır. Öyleyse hayızlı olan ve temiz olan kişi, kıraatin ve zikrin caizliğini gerektiren istishâb deliline binaen kıraat hükmü konusunda eşittir.”⁸⁵

SONUÇ

Her mezhebin delilini ortaya koyan bu açık sunumdan sonra, hayızlının Kur’an okumasının mekruhlığına dair, Emiru’l-Müminin Hz. Ömer’in (açıkça) söylediği ve Câbir (r.a)’in bu görüş istikametinde tevil ettiğimiz sözleriyle kendimi rahatlamış hissediyorum. İmam Şafii de bu yönde görüş beyan ederek şunları söylemiştir: “*Hadisçiler, (ilgili rivayetleri) sabit görmemişlerse de, ilgili rivayetlere binaen ihtiyat sebebiyle, cünüp ve hayızlı kişinin Kur’an okumayı bırakmasını isterim.*”⁸⁶

Hayızlı kişinin; Allah(c.c)’ın Kitabından ezberlediklerini unutmaktan korkması, gerek öğretmek ve gerekse öğrenmek maksadıyla tilavet ve tecvid kurslarına katılması, okul ve fakültelerde ezberlemekle yükümlü olduğu bir programın bulunması, kurumların hayızlı ve nifaslı kız öğrencilerin özel şartlarına göre program yapmalarının zor olması gibi, Kur’an okumayı gerektiren sebep(ler) kuvvetlendiği zaman, mekruhluk da ortadan kalkar.

Ben (Kur’an okumayı) gerektiren sebep kuvvetlendiğinde mekruhlüğün da kalkacağı noktasında, fakihlerden bir grubun görüşüne uydum. Bu fakihler (bir fiil) hakkındaki hükmün değişmesi veya hafiflemesi hususunda (o fiilin yapılmasını) gerektiren sebebin kuvvetli olmasına itibar etmişlerdir. Sana onların söylediklerinden birkaç örnek sunuyorum:

İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ* isimli eserinde şunları dile getirmiştir: “*Cünübün aksine, hayızlı kişinin Kur’an okuması caizdir. Bu, İmam Malik’in görüşüdür. Ahmed b. Hanbel’in de bu görüşte olduğuna dair bir rivayet vardır. Şayet hayızlı kişi Kur’an okumayı unutacağını düşünüyorsa, okuması vacip olur.*”⁸⁷

Büceyrimî şöyle demiştir: “(Hayızlı kadın), özrü sebebiyle Kur’an’ı (okumaksızın) zihninden geçirirse, bundan dolayı sevaba nail olur. Şayet (hayızlı kadın hakkında, sırf) zihninden geçirmek unutmayı ortadan kaldırmak için yeterli olmazsa ve temizlik halinde (farz) namazları uzatmasını ve nafil namaz kılmasını engelleyen bir işle uğraşması gibi, namazda kıraat imkanı bulunmazsa, hayızlı haldeyken okuması câiz olur. Çünkü kıraat farz-ı kifayedir.”⁸⁸

⁸⁵ İhsâî, *Tebyînü'l-Mesâlik*, 1, 284.

⁸⁶ Beyhakî, *Ma'rifetü's-Sünen ve'l-Âsâr*, I, 188.

⁸⁷ İbn Teymiyye, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, V, 314.

⁸⁸ *Hâşiyetü'l-Büceyrimî*, I, 306.

Desûkî, *Hâşiye*'sinde şöyle demiştir: “Hayızlı kişi, hayız hâli bittiğinde, yıkamıncaya kadar Kur'an'dan bir şey okuyamaz. Bu durumda cünüp olup olmaması arasında fark yoktur. Ancak unutmaya korkusu bunun dışındadır.”⁸⁹

Hayızlı kişinin Kur'an'a dokunması hususunda ise şunları söylemiştir: “Hayızlı kişinin öğretmen veya öğrenci olması dışında Kur'an'a dokunması câiz değildir.”⁹⁰

İbnü'l-Hümmam şöyle demiştir: “Dediler ki, öğreten kişi hayız gördüğünde kelime kelime öğretir ve her kelime arasında durur.”⁹¹

Bilindiği gibi bu alimlerin mezhebi, senâ vb. maksatlarla ayetin bir cüz'ü hariç, mutlak manada hayızlı kişinin Kur'an okumasının yasak olduğudur.

İhsâî şöyle demiştir: “... Hayızlı kişinin durumu ise farklıdır. Çünkü (hayızlı kadın) bu engeli ortadan kaldırmaya güç yetiremez. Şayet Kur'an ile olan ünsiyetini koparırsa onu unuttur. Hz. Peygamber (s.a.s) ise Kur'an ile ünsiyeti sürdürmeyi emretmiştir.”⁹²

Bu meseleyi İbn Teymiyye'nin şu sözleriyle noktalamak istiyorum: “Kesin bir gerçektir ki, kadınlar Hz. Peygamber (s.a.s) zamanında da hayız görüyorlardı ve Hz. Peygamber (s.a.s) onları Kur'an okumaktan men etmiyordu. Onları zikirden ve duadan men etmiyor, bilakis bayram günü dışarı çıkmalarını ve Müslümanların tekbirlerini getirmelerini emrediyordu. Hayızlı kişiye Kâbeyi tavaf dışında hac fiillerini yerine getirmesini, mesela hayız olduğu halde telbiye getirmesini, aynı şekilde Müzdelife, Mina ve bunlar gibi diğer hac mekanlarında da telbiye getirmelerini emrediyordu.”⁹³

BİBLİYOGRAFYA

İbn Manzûr, Muhammed, *el-Evsat*, Dâru't-Taybe, Beyrut

İbnü'l-Hümmâm, Kemaluddin, *Fethu'l-Kadîr Şerhu'l-Hidâye fi'l-Fikhi'l-Hanefî*, Bulak-Mısır.

İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs, *el-Fetâva'l-Kübrâ*, Kâhire.

İbn Hacer, Şihâbuddîn, *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahihî'l-Buharî*, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût.

....., *Telhisü'l-Habîr fi Tahrîci Ehâdisi'r-Râfi'l-Kebîr*.

İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali, *el-Muhallâ*. Dâru'l-Fıkr, Beyrut

İbn Hanbel, Ebu Abduliah el-İmam, *el-Müsned*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut

⁸⁹ Desûkî, *el-Hâşiye*, I, 174.

⁹⁰ Desûkî, *el-Hâşiye*, I, 174.

⁹¹ İbnü'l-Hümmam, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, I, 168.

⁹² İhsâî, *Tebyînü'l-Mesâlik*, I, 284.

⁹³ İbn Teymiyye, *Mecmûatü'l-Fetâvâ*, XXI, 259.

- İbn Rüşd el-Hafîd, Muhammed b. Ahmed el-Kurtübî, *el-Mukaddimât el-Mümehhidât*, Dâru'l-Ğarbi'l-İslamî, Beyrut
- İbn Kâsım, Abdurrahman, *Hâşiyetü'r-Ravdi'l-Mürebba' Şerhu Zâdi'l-Mustenka'*
- İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed, *Sünenü İbni Mâce*, tahkîk: Muhammed Fuâd Abdalbâki, İsa el-Bâbî el-Halebi, Kâhire.
- İbn Nüceym, Zeynuddin, *el-Bahru'r-Râik*, Mektebetü'r-Rüşdiyye, Pâkistan.
- Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Sahîhu Süneni Ebî Dâvûd*, Mektebetü't-Terbiyyeti'l-Arabiyye, Riyâd.
-, *Sahîhu İbn Mâce*, Mektebetü't-Terbiyyeti'l-Arabiyye, Riyâd.
-, *Sahîhu Süneni'n-Nesâi*, Mektebetü't-Terbiyyeti'l-Arabiyye, Riyâd.
-, *Silsiletü'l-Ehâdisi's-Sahîha*, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut.
-, *Sahîhu'l-Câmii's-Sağir ve Ziyâdetuhu*, Baskıyı yöneten: Züheyr eş-Şâviş, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut.
- Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleyman, *el-Müntekâ*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.
- Behvetî, Mansur, *Keşşâfu'l-Kinâ' an Mütûni'l-İknâ'*, Alemu'l-Kütüb, Beyrut.
- Beyhâkî, Ebu Bekr Ahmed, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.
-, *el-Hilâfiyyât*, Dâru's-Sumay'î, Riyâd.
- Tirmîzî, Ebu İsâ, *Sünenü't-Tirmîzî (maa Arizatü'l-Ahvezi li'bni'l-Arabi)*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Hattâb, Muhammed, *Mevâhibu'l-Celîl fi Şerhi Muhtasari Halil*, Libya.
- Zeylai, Osman b. Aii, *Tebyinü'l-İtrakik Şerhu Kenzi'd-Dekkik*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslamî, Kâhire.
- Aynî, Bedreddin Ebu Muhammed, *el-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Nesâi, *Sünenü'n-Nesâi*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.
- Nevevî, el-İmam Ebu Zekeriyya, *Ravzatu't-Tâlibîn*, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut.
-, *el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb*, İdâretü't-Tibâati'l-Müniriyye, Kahire, Dâru'l-Fikr, Beyrut.